

સાંવત્સરિક ક્ષમાપના—અંશ-૮૫

(આવૃત્તિ ૩૭)

—આમુખ. —

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી પ્રકટ થયેલ અંશ-૮૫/શ્રી. સાંવત્સરિક ક્ષમાપનાની ત્રીજી આવૃત્તિ રજુ કરતાં આનંદ થાય છે. આ અન્યની પ્રથમાવૃત્તિ સં. ૧૯૬૪ના ભાદ્રપદ શુક્લ પંચમીએ માણસા મુકામે પૂર્ણ કરી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી. તેની જીજ્ઞ આવૃત્તિ મંડળ તરફથી સં. ૧૯૮૧ના મહા સુદ ૫ ના રોજ પ્રકટ કરવામાં આવેલ તેની નકલો અપ્રાપ્ય થવાથી મંડળને આ ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રકટ કરવા ફરજ પડી છે.

મનને રાગદ્વેષથી મુક્ત કરી દામા શુષ્ક પ્રકટાવનાર તથા વિકસાવનાર આ ગ્રંથ ગુરુ મહારાજે એવી રોચક અને વિશિષ્ટ શૈલીમાં રચ્યો છે કે તેના વાચકના હૃદયમાં દામા રૂપી સૂર્યનાં કિરણો પ્રકટી રાગ-દ્વેષ-મોહ-માયાનાં તિમિર ટળે અને માનવ આત્મકલ્યાણ સાધે અને મિથ્યાહુત્તર કાર્યને સમજી-આહરી આત્મહિત કરી શકે, આતિ સરળતા સમતા સમભાવથી હૃદયને આદ્રી ણનાવે અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ કરી ગદગદ હૃદયે વિશુદ્ધભાવથી પાતાના ઠટ્ટર વૈરીને પણ તે દિવસે પ્રતિક્રમણ સમયે દામા આપે અને મળવે.

જન દર્શનમા સાંવત્સરિક (વાર્ષિક) પ્રતિક્રમણ કરી સમન્ત વિદ્યના શ્રવણાવને ખમવવા અને ખમવાની ઉત્તમોત્તમ પ્રવૃત્તિ છે—તેનું સ્વરૂપ આ ગ્રંથ વાચવાથી સમજવા અને અનુભવવાનું વાચકને મળશે.

આવા અત્યુપયોગી સમયસર સાવધાન કરનાર ધાર્મિક ક્રિયાઓનાં રહસ્યોને સમજાવનાર-સૌને સમજાય તેવી સરળ શૈલીના ગ્રંથો વિરલ છે, તેવા સમયે આ ગ્રંથ અવશ્ય પરમ ઉપકારી બનશે.

જગત્ જીવેને ખમાવવા 'ક્ષમાપના'ની ઉત્તમ રીતિ વિષે મંડળના ઉપ-પ્રમુખ શ્રીમાન અને તત્ત્વજ્ઞ-ગુણાનુરાગી શ્રી કૃતેહચંદ ઝવેરભાઈનું નિવેદન આ ગ્રંથમાં અપાયેલ છે જેથી ગ્રંથ વિષે અત્રે વધુ વિવેચન કાર્યું નથી.

સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ કરતાં યોગ્ય સમયે સર્વે જીવેને ખમાવવાના પ્રસંગે ક્ષમાપનાના સમયે-ઘોઠાક વખત ગુરુશ્રી પોતે ક્ષમાપનાનું મહત્ત્વ સમજાવતા હતા અને સાચા દિલથી વૈર વિરોધ સમાવવા કહેતા હતા.

આ ગ્રંથ માત્ર જૈનોને જ ઉપયોગી છે તેમ ન માનતાં સર્વ ધર્મવાળાઓને કર્મક્ષયની રીત બતાવવા માટે પ્રકાશ આપનાર છે તેનો સર્વેને અનુભવ થશે.

ગુરુવર્યે માત્ર અન્યોને યોષ આપવા આ ગ્રંથ લખ્યો નથી પણ પોતે તક્ષાપ્રમાણે જાગૃત રહ્યા છે અને મનુષ્ય-જન્મનું-ગુનિપણનું-સાર્થક કાર્યું છે. યોષ અને આચારની સૈદ્ધ્યતા અપૂર્વ દાર્યસાધક નિવડે છે.

આ ગ્રંથની ખીલ આવૃત્તિમાં લાઠ મેઘજી હીરજી (મેઘરાજ પુસ્તક લંદારવાલા)ને અપાયેલ અર્પણપત્રિકા ગુરુશ્રીના હૃદયની વિદ્યાજતાનો ખ્યાલ આપે છે.

'ક્ષમાપના' કરતાં પોતે-પોતાના ગુરુશ્રી પ્રત્યે જે માન અને વિનયધી-પ્રેમધી-માણી માગી છે તેજ પ્રેમધી શિષ્યો અને ગૃહસ્થો પ્રત્યે પણ માણી દેવડી છે.

શુરુદેવના બનાવેલા આવા ગ્રંથો સમાજમાં વિશિષ્ટ સ્થાન ધરાવે છે અને આવૃત્તિઓ કાઢવી પડે છે તે તેની લોક-પ્રિયતા બતાવે છે.

શ્રી સંઘ પ્રગતિ ગ્રંથ-આત્મશક્તિ પ્રકાશ-અદ્યાત્મ શાંતિ-કર્મયોગ-યોગદીપક અને પ્રસ્તુત સાંવત્સરિક ક્ષમાપના-આનંદધન પદ સંગ્રહ અને આત્મપ્રકાશ જેવા ગ્રંથોની આવૃત્તિઓ પ્રગટ થાય છે તે આનંદજનક છે. વાચકો તેનો પ્રભુ લાભ લે તે ખાતર મૂલ્ય પણ ઓછું રખાય છે વાચકો આ ન્હાનકડા પણ ઉપયોગી ગ્રંથને વાંચી જીવનમાં ઉતારી તેનો સંપૂર્ણ લાભ લે અને આત્મકલ્યાણ સાધી લે એ ભાવના અમર છે.

મુંબાઈ
૨૦૦૮ થ્રુવળ શુદ્ધ ૮
પ્રભુ શ્રીપાર્શ્વનાથનું
મોક્ષ કલ્યાણક

}

મણિલાલ મોહનલાલ પાદરાકર
મંગળદાસ લલ્લુભાઈ ઘડિયા
ચંદુલાલ નગીનદાસ ભાખરીર
મંત્રીઓ

[આવૃત્તિ ચોથી]

સં. ૨૦૦૮ માં ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ હતી જે વાર્ષિક ક્ષમાપના માટે વધુ આદરણીય થઈ અને નકલો ખપી ગઈ જેથી આ ચોથી આવૃત્તિ હુંક સમયમાં પ્રકટ કરવી પડી છે. પ્રભાવન્ય માટે અત્યુત્તમ દોવાથી જથ્થાગ્રંથ ખરીદ કરનારને ચોથી કિંમતે આપવામાં આવશે.

મુંબાઈ

}

૨૦૦૮ થ્રુવળ શુદ્ધ ૧૨

લી. ૦
મંત્રીઓ.

નિવેદન

દય સ્વામણાય પસા ચલગદ્ગમાવજ્ઞપાણ જીવાણ ।

માવવિસુદ્ધીદ મહા કમ્મચયકારણં હોદ ॥

“ચતુર્ગતિમા રહેલા જીવોની ક્ષમાપના લાવ વિશુદ્ધિ-
પૂર્વક કરવાથી સર્વ કર્મક્ષયનું કારણ બને છે.”

—પ્રકીર્ણ ગાથા

સાવત્સરિક ક્ષમાપના એ જૈન યુદ્ધનું અપૂર્વ પર્વ છે કે જે અન્ય દર્શનોમા જોવામા આવતું નથી. ચૌદપૂર્વધર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત પ્રાચીન દેવપ્રસૂત્રમા જો ઉવસમદ્વતસ્ત આરાહણા એ વાક્ય સર્વજ્ઞ કથિત સિદ્ધાંતમા જીવનના આવશ્યક કાર્ય તરીકે જૈન બંધારણમા શુધાયલું છે. આ ક્ષમાપનાની પૂર્વ તૈયારી રૂપે પર્યુષણ પર્વના સાત દિવસો હોય છે. ભાદ્રપદ શુદ્ધ ચતુર્થીએ આઠમો દિવસ આવે છે ત્યારે આત્મા, દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર અને તપના અનેક કાર્યો યથાશક્તિ કરી શાળે પ્રાતઃક્રમણમા જગજ્જંતુઓને ખમાવવા પુરુષાર્થ-પરાયણ થયેલો હોય છે. જૈન દર્શનમા ક્ષમાપનાનો હેતુ સાધર્મિક બંધુઓને પરસ્પર દ્રવ્ય અને લાવણી ખનાવવા માટેની મુખ્યતાવાળો હોવા છતાં સેનારી લાખ જીવજીનિમા રહેલા આપણા સરખાજ અસંખ્યપ્રદેશી અત્માઓના જે કાંઈ અપરાધ મન વચન ક્રિયાના વ્યાપર પૂર્વક-દોષ, અભિમાન કષ્ટ અને લોભ, રૂચ કષાયો, વડે થયો હોય અને તે પૂર્વ જન્મોમા કે આ જન્મમા કરનારો અવેદો હોય તેની ક્ષમા અંતરાત્મદૃષ્ટિપૂર્વક સગી લઈ-હાથે પછી નવીન અપરાધ નીત કરનારો લદાપૂર્વક જીવનના પ્રવૃત્તિ મંચની રેખાને આલે કરને સુધમાનકર્તા દૃષ્ટિકે અપરાધકારણ કારણે સિદ્ધાંત વધારે, વધારે એક વર્ષનો હોય તે કાલકે અન્ય સુધુરૂપને આપાય છે. તેમજ સ્વચ્છત્વના અસ્ત કાળ પડે તેને

હોય છે તેનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું છે. દ્રવ્યક્ષમાપના અને ભાવ ક્ષમાપના કરવાથી આત્માની શુદ્ધિ થાય છે. સર્વ જીવોની સાથે આત્મભાવે વર્તવાથી આત્મા સ્વયં પરમાત્મા થાય છે; તેનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું છે ક્ષમાપના કરવાથી મૃગાવતી તથા ચંદના સાધવીની પેઠે આત્મામાં દેવજ્ઞાન પ્રકટ થાય છે અને વૈર-દ્વેષ વિગેરે કલેશો શમી જાય છે. ભાદરવાશુદ્ધી ૪ના દિવસે તથા ભા. સુદી ૫ના દિવસે સર્વ ગરુડવાળાઓ મિચ્છામિદુષ્કલમ્ એક બીજાનું કરે છે; પણ તેનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શું છે તે આ ગ્રંથ વાંચવાથી સર્વ જૈનો સારી પેઠે સમજી શકશે અને આત્માની શુદ્ધિમાં વધી શકશે, ક્ષમાપના સંબંધી અમોએ સાત આઠ કાવ્યો પ્રસંગોપાત્ત લખેલા તે પણ આ પુસ્તકમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. આ ગ્રંથમાં જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ જે કંઈ લખાયું હોય તેની સંઘની આગળ મંદી માગવામાં આવે છે અને પંડિત પુરુષો તેમાં સુધારો કરશે એમ ઇચ્છવામાં આવે છે. વિક્રમ સં. ૧૯૮૧ પોષ સુદી પૂર્ણિમા.

લે. બુદ્ધિમાગર-સુ. લોદરા.

ૐ નમઃ સરસ્વત્યૈ.

અથ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના ગ્રન્થઃ

રત્નચિન્તા-ચોગનિષ્ઠજ્ઞાનાચાર્ય શ્રીમદ્વુદ્ધિસાગરસૂરિ.

મૈત્રી ભાવના

સ્વામેમિ સત્ત્વજીવે સત્ત્વે જીવા સ્વમંતુ મે ।

મિત્તી મે સત્ત્વભૂષણ, વેરં મલ્લ ન કેણદ્ ॥૧॥

ચતુર્દશ રજ્જીવાત્મલોકસ્થિત સર્વ જીવોને હું ખમાવું છું,
સર્વ જીવો ક્ષમાપના મારી સાથે કરો. આજથી મહારે સર્વ
જીવપર મૈત્રીભાવ છે, ક્રોધની સાથે મારે વૈર નથી.

સર્વ જીવો મારા આત્મસમાન સુખ દુઃખની લાગણીવાળા
છે, મારા પ્યારા એક સત્તામય જીવો ! તમે સુખી થાઓ, તમારી
આત્મશક્તિનો પ્રકાશ કરી અનંત સુખ ભોગવો ! !

વિવેકદૃષ્ટિથી આત્મપ્રદેશ તરફ દૃષ્ટિ કરી વિચારતા મને
હવે માલુમ પડે છે કે તમે ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણિયો મારા
સજાતીય છો. હું ત્રસ અને સ્થાવર જીવો ! તમારા સંબંધમાં
અનાદિ કળાથી પરિભ્રમણ કરતા હું અનંતશઃ આવ્યો છું અને તે
સંબંધશેષે મેં મન વચન અને કાયાથી તમને હુઃસગ્યા હોય
તો તેની ક્ષમાપના ઇચ્છું છું.

સ્વાર્થથી, ક્રોધથી, અવિશ્વાસથી, અદમ્ભથી, દ્વેષથી, અજ્ઞા
નાવસ્થામય બની મેં તમને અનેક પ્રકારે સત્તાપદા દેશ, તેની
ક્ષમાપના અનંત-પ્રવૃત્તિ સિદ્ધિની સાક્ષીપૂર્વક ચાલું છું

અનાદિ દર્શનશૂન્ય વિજ્ઞાનના વિષદેહધારક જીવો ! તમે મારા
આત્મા સમાનજ હો, તમે અને અને અનન્ય-પ્રદેશથી એક સરખા

છો. મિત્રવર્તનને પ્રવૃત્તિમાં મૂકવાને શુદ્ધ અંતઃકરણથી પ્રતિજ્ઞા કરી મૈત્રીભાવમાં જોડાશે. બાહ્યાવસ્થાથી આરંભીને પશુ, પંખી, મનુષ્ય વિગેરે જે કંઈ જીવો તમારા સંબંધમાં આવ્યા હોય, તેની સાથે તમે અનિષ્ટ સંબંધથી વર્તો-ક્રોધ, હિંસા, આદિ જે જે દોષો કરી મલિન બન્યા હો તે માટે તમારા આત્માને ખમાવો !! નિન્દો ! અને અન્ય જીવોને ખમાવો તેથી તમે નિર્મલ થશો.

હું મિત્રો ! તમારા મનમાં સદા શુભ વિચારો ધારણ કરો. મન તમને નહારા વિચારમાં ગ્રેરે તો તુરત તમે મનને વેગ આપી શુભ વિચારમાં અને શુદ્ધ વિચારમાં ગ્રેરો, પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણ વા સદ્ગુણો વા આત્મગુણ ચિંતવનમાં મનને રોકો, આત્માનું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરો !! આત્મા વડે આત્માનો ઉદ્ધાર થવાનો છે, પોતાના સામર્થ્યથીજ તે મિત્રે ! તમે રા સાર સમુદ્ર તરી શકશો; તમે કંઈ પણ આત્મપ્રયત્ન કરશો નહિ તો તમને આત્મસામર્થ્ય પ્રાપ્ત થનાર નથી. શ્રી વીરપ્રભુ તીર્થંકરે બાર વર્ષ અધિક આત્મધ્યાન કર્યું ત્યારે તેમણે દેવગણના સંપ્રાપ્ત કર્યું તમે અને તેની રીતે સારી જીવો પણ સમાનભાવથીજ આત્મે રાજ કરવાના પ્રયત્નમાં જોડાઓ, તમારા પ્રયત્નથી પ્રતિદિન તમે દુર્લભ આનંદ વધારો, તમારો આત્મા પ્રમદાન વા આગળ વધે. કે તુરત તે આનંદધારાને પ્રાપ્ત કરો, આનંદ ખરેખર અનંત છે.

આપી દુઃખના ખાડામાં તમે પોતે ઉતરો છો, તેનો વિચાર કરો અને અશુભ કર્મોથી પાછા હટો, અન્ય મિત્રજીવોને દુઃખ આપવામાં તમને ઉદ્દેશું દુઃખ મળવાનું—એ સૂત્રની પેઠે આ વાક્ય હૃદયમાં પુનઃ પુનઃ વિચારશો. અન્ય તમારા મિત્રજીવોના આત્માઓને નહિ દુઃખવનામા તમને મુખ મળશે. જેવું વાવે તેવું લણે, આ મીઠી કહેવતનો પરમાર્થ અંતઃકરણમાં પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરશો. હે મિત્રજીવો!! તમારા આત્મા સંબંધે અન્ય જીવો ક્રોધ કરે, દ્વેષ કરે, ઇર્ષ્યા કરે કર્મ બાધે એમ થવું જોઈએ નહિ.

હે ભગ્યજીવો ! તમે જો રાજા-ખાદયાહ તરીકે હોવ તો, નીતિનો ત્યાગ કરી અનીતિથી પ્રજાપીડન, ક્રોધિ જીવોનો ઘાત, વિશ્વાસઘાત. માંસલક્ષણ, દારૂપાન, વ્યભિચાર વગેરે અપકૃત્યથી દૂર રહી શુભ અને શુદ્ધ વિચારોથી આત્મોન્નતિ કરવા પ્રયત્ન સતત જારી રાખશો. સર્વ જીવોનું રક્ષણ કરનાર, સર્વ જીવોના જરા માત્ર પણ દુઃખ નહિ આપનાર આત્માઓ, વસ્તુતઃ રાજાના પણ રાજા છે.

હે મિત્રજીવો ! તમે વધીલાતથી પોતાનું શુજરાન ચલાવતા હોવ તો તમારા આત્માની ખાતર, કપટ, અન્યત્યવચન, વિશ્વાસઘાત, વગેરેથી દૂર રહેવો. તમારા આત્માની ઉન્નતિમા કપટ વગેરે દોષો વિવનજૂત છે, તેથી તમે આત્મોદયની પ્રાપ્તિ કરી શકનારા નથી પાપધણી પોતાના આત્માને છોટાવવો એજ ખરી વધીલ ત છે.

જો તમે, દસ-નોંદર હો તો પ્રભાવિકૃત સચ્ચી નીતિના મર્જન પ્રવૃત્તિ કરી પરમાત્માના દાસ બની દોષ પણ જીવન જૂંદું કરવો નહિ તેમ જૂંદાને વિચારવો પણ નહિ, તમારાથી દોષ જીવન ત તણી દુઃખથી જોડાયે નહિ.

હે મિત્રો ! તમે જે વ્યાપારી તરીકે હોવ તો અનેક પ્રકારના વ્યાપારમાં ઠેઠં પણ જીવોની હિંસા ન થાય, ઠેઠં પણ જાતનો દગો ન થાય, તેમ વર્તજો; જૂઠું જોડીને પ્રથમ પોતાના આત્માને છેતરવાનું અને પછી અન્ય જનના આત્માને છેતરવાનું અપકૃત્ય, તમે-વ્યાપાર ધંધામાં કરશો નહિ; હે મિત્રો ! પ્રમાણુકપણથી શુજરાત ચલાવી સર્વ જીવોપર મૈત્રીભાવ ધારણ કરી ધર્મજીવનની પુષ્ટિ કરવા સતત ખરા અંતઃકરણથી પ્રયત્ન કરજો.

સર્વ કરતાં હિંસા-મિથ્યાત્વ આદિ અધર્મનો ઉપદેશ દેવો એ મોટામાં મોટું પાપ છે. અસત્ય ઉપદેશ, અસત્ય ધર્મના લેખ, જગત્માં લોકો લડી મરે એવા નિબંધ લખવાના-ઈત્યાદિ પાપોપદેશથી હે મિત્રો દૂર રહેશો. કારણ કે-તમારી વાણીથી, તમારા લેખથી જીવોનાં હૃદય દુઃખાય, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વ્યભિચારની વૃદ્ધિ થાય, મનુષ્યો એક બીજા ઉપર વૈરભાવની લાગણીથી દેખે અને નાત, જાત, તથા દેશમાં મારામારી થાય, તેનું પાપ મોટું છે અને તે પાપના ગ્રેરકો લેખક તથા ઉપદેશક બને છે. માટે હે આત્માઓ ! ! તમારે સર્વ જીવોને શાંતિ મળે એવું વર્તન રાખવું જોઈએ.

સત્ય ઉપદેશ, સત્ય લેખ અને સત્ય ગ્રંથ બનાવવા સમાન ઠેઠં ઉપકાર-ધર્મ નથી. અર્થાત્ સત્ય વસ્તુનો ઉપદેશ દેવાથી અને સત્યગ્રંથ લખવાથી સત્ય ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે પ્રેમી બંધુઓ ! ! ! રાગ દેવનો નાશ થાય, સર્વજીવો દયાધર્મનું નેવન કરે એવો ઉપદેશ આપો અને એવા લેખ તથા ગ્રંથો લખો.

આજીવિકાનિમિત્ત ઉપદેશ દેવાનું કામ કરવું એ ઠંઠ

હુઃખાય છે તેથી તે જીવના આત્માને દુઃખવે તે પણ એક જાતની હિંસા ગણીને દયાવંત પુરુષો કોઈને ગાળ દેતા નથી. અન્યપુરુષની નિન્દા કરવાથી પણ દ્રેષ કલેશની લાગણીઓ પ્રકટે છે, અને તેથી એક જાતની હિંસા થાય છે માટે ઉત્તમ દયાવંત પુરુષો કોઈ પણ જીવની નિન્દા કરતા નથી.

હુનિયાની ઉન્નતિ રજોશુષ્ણ અને તમોશુષ્ણથી થતી નથી; માટે રજોશુષ્ણથી અને તમોશુષ્ણથી દૂર રહી સાર્વિકશુષ્ણથી આત્મોન્નતિ કરવામાં કોઈ જીવની લાગણી હુઃખવવાનો પ્રસંગ આવતો નથી. રજોશુષ્ણ અને તમોશુષ્ણથી પોતાના આત્માની હિંસા થાય છે. અને અન્યના આત્માઓની પણ હિંસા થાય છે.

હિંસા કરવાનો પણ વિચાર અશુભ હોવાથી પોતે પોતાના આત્માની અવનતિ કરે છે. અશુભ વિચારથી પાપ છે અને શુભવિચારથી પુણ્ય થાય છે, માટે પ્રેમી આત્માઓ !! અશુભ વિચારથી દૂર રહો. ઉન્નતિ ખરેખર તમારા વિચારો સમાઈ છે.

સ્વાર્થ અને સ્વચ્છંદી ખરાબ વિચાર કરવાથી પોતાનો આત્મા, હુ ખની સ્થિતિમાં આવી પડે છે. તેથી પોતાના આત્માની દયા થઈ શકતી નથી, તેમજ અન્ય સંબંધી ખરાબ વિચાર કરવાથી પણ આત્મા, દયાધર્મનું સેવન કરી શકતો નથી.

૯ જીવ-મિત્રો ! તમો જપ જપો, આખી મીઠી ધ્યાન કરો. પ્રભુદર્શન-પૂજન કરો. પણ તમોએ જ્યાં સુધી સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રીભાવ ધારણ કર્યો નથી ત્યાં સુધી પુનોજન અનુષ્ઠાને વ્યય યોગ્ય સફળ થઈ શકતા નથી, માટે તપ-જપ કરતા પણ મૈત્રીભાવની ખાસ આવશ્યકતા છે.

૧૦ મિત્ર જીવો ! તમારો આત્મા જે જે કારણોથી હુ ખ પડે છે, તેનેજ પરનો આત્મા પણ તે તે કારણોથી હુ ખ પડે

છે. માટે પરતા પ્રાણને દુઃખવવાનો સંકલ્પ તથા વર્તન સ્વપ્નમાં પણ થાય નહિ તેવું મૈત્રીભાવવાળું સદ્વર્તન સતત કર્યો. કર્મસંયોગે અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ કરતા જીવા લેખકના દેહસ્થિતચાત્માએ જીવોને દુઃખ થાય એવું કાર્ય કયું હોય તેને પુનઃ પુનઃ ખમાવે છે.

હે જીવમિત્રો ! તમે સમજ્યો કે નાના અને મોટા શરીરોમાં સદાય-વિકાસ સ્વભાવવાળો અસંખ્યપ્રદેશીઆત્મા એક સરખો વ્યાપીને રહ્યો છે. તે આત્મા જૂન, જીવ, જીવા નામોથી જાણખાય છે, તે આત્માને આનંદમાં રાખવો એજ સત્ય આત્મરહ્યાની પ્રવૃત્તિ સમજ્યો; પણ તેમાં વિશેષ કહેવાનું છે કે વૈષયિક બાધાનન્દથી ભિન્ન સત્ય આત્માનંદજ આદરવા યોગ્ય છે. માટે બાહ્ય વિષયના આનંદમાં ખુશ ન થતા અંતરના આનંદને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કર્યો. આંતરિક આનંદ પ્રાપ્તિનું કારણ મૈત્રીભાવના દ્વારા આત્મધ્યાન જ છે.

હે મિત્રો ! તમારા પશુઓ, તમારા નોકરો અને તમારાં પાળેલા પંખીઓનો આત્મા એક સરખો છે. વસ્તુગતે આત્માઓના દુઃખ સ્વરૂપપ્રતિ દૃષ્ટિ દૃષ્ટ્યે તેા પ્રત્યેક આત્માએ એક સમાન છે. ઠાઠ આત્મા ઉચ્ચ કે નીચ નથી. ઉચ્ચ અને નીચપણું કર્મકલિત સમજી ઠાઠને નીચ દુર્જન આદિ ઘણો દાડી દુઃખવ્યો નહિ, કર્મયોગે ઉચ્ચત્વ અને નીચપણું પ્રત્યેક જીવને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે પુનઃ પુનઃ હૃદયમાં વિવેકદૃષ્ટિથી વિચારી સર્વ જીવોપર સમાન કૃપિણી દેખી સર્વનું જલું કરવાની કૃપિ પારી મૈત્રીભાવનાની દૃષ્ટિથી આત્માનંદ સાધ્યો.

ચેર, નર, દુચ્ચ, ચાખંડી, બદમાય, ચાખી, દુષ્ટ, દુર્જન, નિર્દય, રૂઝી, હુસી, વગેરે ઘણોદોષી તમે અન્ય

જીવોની લાગણી કદી દુઃખવશે નહિ. તમે એવા ખરાબ શબ્દો બોલીને બીજાનું લલું કરી શકનાર નથી. તેમજ એવા ખરાબ શબ્દોથી ઉલટા, લોકો બોલનાર ઉપર શું દ્વેષ અને ક્રોધની લાગણીથી નથી જોતા ! હા અલબત્ત જીવે છે. જ્યારે એમ છે ત્યારે તમે ભૂલ્યા ત્યાથી ફરી ગણીને મિષ્ટ શબ્દોથી સનુધ્યપ્રતિ વર્તન ચલાવશે તો મૈત્રીલાવનાની પુષ્ટિ થશે.

અસંખ્ય રાજા, ચક્રવર્તિ, શેઠ, વગેરે થઈ ગયા અને થશે. કોઈ જગત્માં અમર રહેનાર નથી, વૃથા અહંત્વ અને મમત્વલાવથી તમારા આત્માને દુર્ગતિકૂપમાં નાખો છો. મિત્રજીવો !! તમારી મૂળસ્થિતિ જે બાહ્યમાં દેખાય છે તે નથી. તમે આત્માઓ છો, તમારું સ્વરૂપ ઓળખો, તમારા સ્વરૂપને ઓળખતાં સર્વે જીવોના નજીક સંબંધમાં તમે આવશો, તમારું સ્વરૂપ જાણીને આચારમાં મૂકવાથી તમારી ઉન્નતિ તમે કરી શકશો.

હો ભગ્ય આત્માઓ ! તમે અનેક પ્રકારના જુદા જુદા દેહમાં રાહી ગતિયોગ્ય પ્રાણીને ધારણ કરો છો, ભૂતકાલમાં તમારા પ્રાણને દુભવ્યા હોય, વર્તમાનમાં દુભવતો હોઈ તો તેની ક્ષમા ઇચ્છું છું. ભવિષ્યકાળમાં કોઈ પણ જીવને અશાતા ઉત્પન્ન કરવાનો મારો પરિણામ નથી.

હો જગતના જીવો ! તમે મારી તરફ ગમે તે ભાવથી જીજો, મારે તો શુદ્ધ વિચારદ્રાગ આત્મોન્નતિમાં વર્તી તમારા સંબંધી કોઈ પણ ખરાબ વિચાર કરવાનો નથી; શુદ્ધ સ્વભાવે આત્માનો પ્રમથ એજ ઉત્તમ કૃણ ગળું છું.

જગતમાં કર્મયોગે વસવારા જીવો !! ઉપકારદાતા અને અપકારક્ષમાના કરતાં ધર્મદાતા ઉત્તમ બનશો. ધર્માન્ધ

લેહોનું સ્વરૂપ સદ્ગુરુદ્વારા સમજી આત્મકલ્યાણમાં પ્રવૃત્ત થયો, ખરેખર આત્મોત્તતિનો સ્વરણ ઉપાય ધર્મક્ષમા છે.

જગતના જીવો !! તમે સર્વ મારા મિત્રો છો, તમારું હિત ચિંતવવું તેથી મૈત્રીભાવના તમારા પ્રતિ નિષ્કામભક્તિથી રાખું છું.

પરસ્પરોપગ્રહોજીવાનામ્. જીવોનો પરસ્પર ઉપકાર છે; જગજીવોનો પણ આ આત્મા ઉપર ઉપકાર થયો, થાય છે અને થશે, માટે મારે પણ સર્વજીવ પ્રતિ ઉચ્ચ ભાવના રાખવી જોવો. મૈત્રીવર્ન છે. અને તમારા પ્રતિ રાખેલી ઉચ્ચ ભાવનાનું ફળ મને ધાય છે અને તેથી હું ઉચ્ચ કોટી ઉપર આવું છું. રાગ અને દ્વેષરૂપ નીચ ભાવનાથી જીવો નીચ કોટીમાં પ્રવેશ કરે છે. માટે સત્તાથી સિદ્ધ સમાન બહાલા જીવો !! તમે નીચ ભાવનાથી નીચ કોટીમાં છો. માટે મિત્રની દિન શિક્ષા દૃઢ્યમાં ધારણ કરી રાગદ્વેષના વિચારોને મનમાંથી દૂર કરો. પરસ્પર એક બીજાની સાથે શાતુભાવથી રતો, શાતુભાવને ધાર્યા વિના તમારા દૃઢ્યમાં સમતા ઉત્પન્ન થવાની નથી. સર્વજીવોને પોતાના સમાન ધર્મવાળા બહાલી વરજેના અગુણ બધોનો નાશ કરે. દોષ દોષને યાદ નથી. કર્મચોગે સુખદુઃખ ધાય છે. માટે તમારું બગાડવા સમર્થ નથી. જો દુષ્ટને દૃઢ્ય હવે તે તમને દોષ વાદો વાળા દરવા સમર્થ નથી. સુખસુખ કર્મના ચેરે બીજા જીવો નો સુખદુઃખના નિમિત્ત ભાગ પાય છે. માટે દોષને યાદ નહોતો નહિ. દોષ જીવ તમારું જીવું કરે છે તેના તેના વાક નથી પણ તેના આત્માને પીડનારી કુર્મતિનો વાક છે. જેમ અનુધ્યને જીવ આજીવ અને તે ન સદા દુઃખી હશે, ગણે હશે,

કોઈનું વાસણ લાગી નાખે તેમાં પેલા ભૂતનો વાંક છે, તેમ મનુષ્યને રાગદ્વેષ થાય છે તેમાં મોહરૂપ ભૂતના રાગદ્વેષ પુત્રોનો વાંક છે, પણ મનુષ્યના આત્માનો વાંક નથી. માટે ભવ્યાત્માઓ!! વિચાર કરો કે તમે કોના ઉપર ક્રોધ કરો છો? આત્મા ઉપર તો ક્રોધ કરવો યોગ્ય નથી. કારણ કે તેનો તો શુદ્ધ સ્વભાવ છે. પોતાને લાગેલા રાગદ્વેષને દુર કરશો તો સર્વ જગત્ મિત્ર સમાન ભાસશે. વળી કહ્યું છે કે,

देखे सो चेतन नहिं, चेतन नहिं देखाय.

રોસ તોપ કિસનું કરે, આપહિ આપ વુજાય ॥૧॥

હું આત્મા તું કોના ઉપર ક્રોધ કરે છે? જેને તું દેખે છે તે તો ચેતન નથી અને ચેતન તો દેખતો નથી. માટે પોતે સમજ લે, રાગદ્વેષના નિર્મલ આત્માઓને પણ પ્રાણી અનિર્મલ ધારે છે. માટે રાગદ્વેષનો હું ભવ્યમિત્રો!! ત્યાગ કરો. દૃષ્ટિદોષે દોષ દેખાય છે.

ખીજા મનુષ્યો સિદ્ધ સમાન નિર્મલ છે એમ સંશ્યક નયની દૃષ્ટિથી વિચાર કરો, ખીજાના ગુણ અને દોષ જોવાના કરતાં હું ભવ્યજીવો!! પોતાના આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશમાં દૃષ્ટિ સ્થાપીને ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવતાનું ધ્યાન કરો. તમારી ઉત્પત્તિ તમારાથી થશે. આત્મશ્રદ્ધા, આત્મમજા, આત્મશક્તિ, આત્મધ્યાનથીજ તમે પરમાત્મપદને સદગ્રમાં પ્રાપ્ત કરશો.

હું ભવ્ય જીવો! બહાલાઓ! જરા સમજો—તમે સુખને માટે રાત્રી અને દિવસ ગત્તાવિનશ્ કર્યા કરો છો, તન મન અને વાણીથી અનેક જાતના ઉત્તમો કરો છો, સુખને માટે સમુદ્રમાં શિરમાટે રહો છો, સુખને માટે આગમાં ઉતરો છો, સુખને માટે બીજાની ગુલામગીરી કરો છો,

શુદ્ધસ્વરૂપમાં રમશે તો ગાઢનિદ્રાની જેઠે આ દેખીતી જંગળ તેમજ દેહાધ્યાસ પણ ભૂલાશે.

ભવ્ય જીવ મિત્રો !! તમે કોઈ પણ જીવ ઉપર ઉપકાર કરો તો સામે તે જીવ મારા પ્રતિ નમ્ર રહે, વા મારા ઉપકાર તમે દેશો, વા મારું તે મારું કરે એવી સકામ વૃત્તિથી નહિ કરતાં નિષ્કામવૃત્તિથી અન્યજનોનું ભલું કરતાં પરમાત્મકળા પ્રકટ કરશે. ધારો કે મારું ભલું કરશે, એવી બુદ્ધિથી કોઈને તમે લક્ષ્મી ખર્ચી ભણાવ્યો, પશ્ચાત્ તમારા અને એના વિચારમાં મતભેદ પડ્યો. તમારું કહેલું વચન તેણે સ્વીકાર્યું નહિ ત્યારે તમે તેના ઉપર ગુસ્સે થાઓ છો અને બબડો છો કે ભોગ લાગ્યા કે મેં એને ભણાવ્યો. નકામો મારી લક્ષ્મીનો વ્યય થયો. એમ વિઠ્ઠલપરાંકદપ કરી પશ્ચાત્તાપ કરો છો અને ઉપકારનું ફળ હારી જાઓ છો, માટે ઉપકાર લેવાની બુદ્ધિ આદિ સકામવૃત્તિ નહિ રાખતા નિષ્કામવૃત્તિથી કોઈને ધન ખર્ચી ભણાવશે અને તે કદાપિ કોઈ વખતે તમારા સામે થાય તો પણ તમારા મનમાં કંઈ પણ લાવણું નહિ પણ તેવા પ્રસંગે વિચાર કરવો કે મેં તો મારું કાર્ય જાગ્યું, જો જીવના ખરાબ વિચાર થાય, વા મારા સામે થાય તેમાં તેની ભૂલ છે એ પણ ભૂલ કોઈના સારા સદ્વાસથી વા આત્મજ્ઞાનથી છૂટો અને જો જીવ ઉચ્ચ કોટી ઉપર આવો-એમ વિચાર કરવાથી ઉપકારી જીવ-નિષ્કામવૃત્તિથી અંતર્મુખ દૃષ્ટિ વાળી અનંત શક્તિઓનો પ્રકાશ કરવા મમર્થ થાય છે. જલપંકજવત્ અતઃકરણથી ન્યારા સદી સંસારના કાર્ય કરતા છતાં પણ પ્રતિદિન ઉચ્ચ કોટી ઉપર ચઢેલો અને પરમાત્માની સંપૂર્ણ કળાને પ્રકટ કરશે; આ કુંગી તમારા હાથમાં છે, વિચારથી આચારમાં મૂકવા દાણે દાણે પ્રવૃત્તિ કરો.

હે લવ્યમિત્રો ! આત્મસુખની પ્રાપ્તિ કરવા પ્રયત્ન કરો. જાદાલાવમાં માંદગાની પેઠે દૂદતી એવી મનોવૃત્તિ કળજે કરો. આત્મજ્ઞાનથી સ્વાત્મસામર્થ્યના વેગથી ક્ષણે ક્ષણે મનોવૃત્તિનો સંયમ કરો, અંતુર્મુખ દૃષ્ટિ વાળતાં મનોવૃત્તિનો અંતે લય થશે. મન શાંત થતાં આત્મ જ્યોતિનો પ્રકાશ થશે.

હે લવ્યજીવો ! તમે જરા વિચાર્યો તો માલુમ પડશે કે, આત્મા અનાદિકાળથી રાગદ્વેષના ચોગે સંસારચક્રમાં લગ્યા કરે છે, હવે મનુષ્યલવમાં રાગદ્વેષના વેગને જો ટાળવામાં નહિ આવે તો સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવાનું ટળનાર નથી, માટે ખરેખર ચેતવાનો સમય છે. જીવડા ચેતી લે ચટપટમાં, ખુંચ્યો શું ખટપટમાં—આ વૈરાગ્ય વાક્યનું સ્મરણ કરી ક્ષણે ક્ષણે આત્મપ્રભુનું નવધાભક્તિથી સેવન કરો, નવધાભક્તિથી ખુશી ધણેત આત્મા અનંતશક્તિઓનો પ્રાપ્ત કરશે અને તે પરમાત્મા કહેવાયો. પોતાના મામર્થ્યથી આત્મધર્મમાં ઉપમ કરો, ખરેખર અનંત સુખના ભોજના ધરો. દરેક જીવોને દેખી જાતૃભાવનો સંભળવો. સર્વ જીવો પોતાના બંધુ છે એવી ભાવના ધરાવે. જન્મની ગતિનતા દુઃખમાંથી નીકળી જશે. સર્વ જીવો પોતાના બંધુ છે તારે હું દોને ચારે ? અલગત દોષને નહિ. મુઠ પરમ ભાવવ્યાપ્ત પ્રવેશ કરવાને જાતૃભાવની તૃપ્તિ સર્વ જીવોને નિહાળો ! ક્ષણે ક્ષણે હરતા, રૂરતા, ખાતાંપીતા, નવા-એસતાં, માર્ય હરતા પણ સર્વ જીવો મારા આત્મસંગત છે, અર્પિત તે મારા સંતન્યદક્ષિની સંગત બીજીય બંધુઓ છે, તેને ઉચ્ચભવ પારણ કરો. ખરેખર પરમાત્માની સંપૂર્ણ સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરવાનો આ રાજ્ય ઉપાય છે—

હે લવ્યમિત્રો ! તમે વચનને લેવી દક્ષિણ દેખાડો તે

તે દેખાશે; શોકવાળા યુરૂષને શોકવૃત્તિથી જગત્ શોકમય લાગે છે, વિરહિણી સ્ત્રીને વિરહવૃત્તિથી જગત્ વિરહમય લાગે છે, ક્ષણિક વૃત્તિની લાવનારી જગત્ ક્ષણિક લાગે છે; જેવી વૃત્તિ તેવું જગત્ લાસે છે. જેવી દૃષ્ટિ તેવું જગત્ દેખાય છે. ધંતુરે પીનારને જગત્ પીણું લાગે છે, નિર્મળ આંખવાળાને જેવું જગત્ હોય છે તેવું લાસે છે. લાલ, ઉઠાં, પીળાં, આદિ ઉપાધિવાળાં ચરમાથી દેખતાં પદાર્થોને લાસ પણ ઉપાધિમિશ્રિત થાય છે, તેમ રાગ અને દ્વેષાદિ રૂપ ઉપાધિથી દેખનારને જીવે પણ ઉપાધિમિશ્રિત દેખાય છે, માટે સમતાલાવ ધારણ કરી શુદ્ધનિશ્ચયનયની દૃષ્ટિથી સર્વ પદાર્થોનું સ્વરૂપ જોશે તો જેવા પદાર્થ હશે તેવા દેખાશે, તેમ જગતના જીવો પણ સર્વ નિર્મલ દેખાશે, અને તેથી રાગદ્વેષની ઉપાધિનો નાશ થશે અને અંતે કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનને પ્રાપ્ત કરી સચ્ચિદાનંદ સુખના ભોક્તા બનશે અને સાદિઅનંતમે લાગે, મોક્ષસ્થાનમાં વાસ કરશે.

હે ભંયો !! સમજશે કે, આત્મા તેજ પરમાત્મારૂપ છે. પોતાતા શુદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતાં સર્વ કર્મ બળીને ભસ્મીભૂત થતાં પરમ મહોદય સ્વરૂપી આત્મા થાય છે. કહ્યું છે કે—

અથમાર્ત્તમેવ ચિત્રપઃ, શરીરી કર્મયોગતઃ

ધ્યાનાગ્નિદગ્ધકર્માતુ, શુદ્ધાઽઽત્માસ્યાગ્નિરંજનઃ ॥૧॥

આત્મા કર્મના યોગે ઔઘાગિક, વૈક્રિય, આદારક, તેજસ અને શર્મણ શરીરને ધારણ કરે છે. ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી ત્યારે અઘટકર્મને બાળી નાંખે છે, ત્યારે તે નિરંજન પરમાત્મા પ્રદેવય છે.

તમે સર્વજ્ઞો ! ! ! સત્તાએ પરમાત્માઓ છો, તેથી ઈર્મ
રજ દૂર ધતાં પોતે પરમાત્મારૂપે પ્રકાશો છો. તમારી
શક્તિનો પ્રકાશ જેમ જેમ તમે આત્માભ્યાસ વધારો છો તેમ
તેમ વૃદ્ધિ પામે છે.

હે સંન્યાત્માઓ ! ! તમે ત્રણભુવનમાં સુખને માટે પરિબ્રમણ
કર્યો તોપણ તમને સુખ મળનાર નથી. તમારા
આત્મામાંજ સુખ છે, માટે ત્યાં શોધો. તમારા અન્તરમાં ચિદાનંદ
આનંદધન અને મહાવીરના સદ્ગુણો ભર્યા છે. સદ્ગુણો
ખીલવ્યા ખીલે છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર-વીર્યાદિ અનંત ગુણનો
સંહાર આત્મા છે. આત્મજ્ઞાન ધતાં જ્ઞાતિ ટળશે અને તમારી
ઝલ્દિ તમને મળશે.

હે ખ્યારા, ચૈતન્ય શક્તિના અધિષ્ઠાતાઓ, તમે સવત્ર
શુદ્ધ ભાવનાથી દેખ્યા કરો, તમારી શુદ્ધ ભાવના અલપ સમયમાં
તમને પરમાત્મદર્શન દેરાવશે, - પોતે મૂળ સ્વભાવે આત્મા શુદ્ધ
છે જોધી તેવો પ્રકટપણે થાય એમાં શું આશ્ચર્ય છે? આશ્ચર્ય તો એ
છે કે, પોતે ચૈતન છતાં જઈ વસ્તુનો સ્વર્ગી થઈ પોતનું જ્ઞાન
જૂટ્યો, પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન ધતા જઈ વસ્તુથી આત્મા વિજ
યાય તેમાં કંઈ પણ આશ્ચર્ય નથી. અનંત હોયો જઈ નહીં. તર
કરી શુદ્ધ સ્વરૂપી યથા જે તેમ આપણે પણ કરી શકીએ.

શુદ્ધ ભાવના અને અશુદ્ધ ભાવના એ બે ભાવનાઓ
જોતે પ્રગટની ભાવના તમે ભાવી રાહો, વિષ અને અમૃત બન્ને
તમારી પાસે જે જેમાંથી જોતે તે તમે પી રાહો. તમે જ આત્મજ્ઞ
તો જે અંશે ઉત્પન્ન થયું છે તેને તમે પી રાહો તે સારી અને ખોટી
ભાવનાના વાપરી રાહો. હંદ અને અશુદ્ધિના ભાવના પી
રાહો તમારી પાસે અંતરના અનંત ગુણો તો હોય છે તે પી રાહો

આવનાથી આત્મા ઉચ્ચ થાય છે, માટે જોમ ભાવના દરવી છે હું
 દલી પાખંડી છુંજ નહીં. તેમજ દલી નિર્ધનની ભાવના દરવી
 નહિ; જાનાદિ અનંત ધનનો સ્વામી આત્મા છે, તેને કેમ
 નિર્ધન ગણાય ? પૈસા નથી તેથી કાંઈ આત્માને નિર્ધન છે
 જોમ કહે તો તે સત્ય નથી. દારણ કે સોનું રૂપું વિગેરે પુદ્ગલ-
 ધનથી તો આત્મા ત્રણ કાલમા ધનવાન છેજ નહિ. જહ
 વસ્તુને ધન કેમ કહેવાય ? વ્યવહારમા જગતના લોકો પ્રાતિથી
 ગમે તેમ કહે, પણ જાનીજીવ તો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, વીર્યાદિગુણને
 જ ધર્મ કહે છે, માટે આત્મિકધન તો સદાશાળ અંતરમા છે.
 તેથી હું અનંતધનનો અધિપતિ છું; જોમ ઉચ્ચભાવના ભાવવી
 કે જેથી પોતાનું ધન પ્રકટ પાય. મોહી અને દેષીપણ આત્મા
 નથી. શુદ્ધ નિશ્ચયનયની દૃષ્ટિથી જોતાં આત્મા મોહથી અને
 દેષથી પણ બિન્ન છે. માટે મોહની અને દેષની નીચભાવના
 દલી દરવી નહિ; મોહથી અને દેષથી રહિત હું છું; વસ્તુતઃ
 સર્વજીવો મોહ અને દેષથી રહિત છે. માટે અન્યજીવો પ્રતિ
 પણ ઉચ્ચ ભાવના ભાવવાથી પરમાત્મસ્વરૂપને તમે પ્રાપ્ત કર્યો.
 પરમાત્મસ્વરૂપી ધવાને માટે આવી ઉચ્ચભાવનાની કુંચીનો
 કાળે કાળે ઉપયોગ કર્યો તો ચોરા દિવસમાં-અટપમાસમા તમારું
 જીવન ઘણું સુખમય લાગ્યો અને આત્માએ ઉચ્ચદેહી પ્રાપ્ત કરી
 છે, અને તે આગળ ચરતો જાય, જોવો તમને અનુભવ થયો.

હો તમ આત્મા ! તમે આત્મપ્રદામાં ૧૮ રહો; જોમ
 જોમ આત્મપ્રદા ૧૮ તેમ તેમ વૈરાગ્યનું તોર વધ્યો. આત્મપ્રદા
 તમને ઉચ્ચદેહી તિથર રૂપે, આત્મપ્રદાથી સત્ય વિદેશ પ્રકટ
 થયો, આત્મપ્રદા વિના જોમ અંધારા ૧૬ ધર્મકૃત્યને મારા
 અંતઃકરણથી તમે નહિ કરી શકો; જ્યારે આત્મપ્રદા પ્રકટ

થશે ત્યારે આત્મપ્રેમ જાગૃત થશે, આત્મપ્રેમથી સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રીભાવના દઢ થશે.

સર્વદુનિયાની વસ્તુનો એક ઠેકાણે રહીને પ્રકાશ કરનાર આત્મા છે, સૂર્યનો પ્રકાશ નિયમિત ક્ષેત્રમાં પડે છે, અને ચંદ્રનો પ્રકાશ પણ નિયમિત ક્ષેત્રમાં છે. સૂર્ય અને ચંદ્રના પ્રકાશથી અરૂપી વસ્તુ જણાતી નથી, પણ આત્માના જ્ઞાન પ્રકાશથી તો અરૂપી પદાર્થ પણ જણાય છે; સૂર્ય અને ચંદ્રના પ્રકાશથી આત્માને દેખી શકાતો નથી અને આત્માના જ્ઞાન અને દર્શનના પ્રકાશથી તો સૂર્ય ચંદ્ર વિગેરે લોકલોકને જાણી દેખી શકાય છે, કરોડ સૂર્ય ઉગે તો પણ આત્માને, પ્રકાશી શકતા નથી, અને આત્માના અંશ માત્ર જ્ઞાનથી સૂર્ય ચંદ્ર જાણી શકાય છે. આત્માની જ્ઞાનજ્યોતિ બિન્ન અને અદ્ભુત છે, ડહુ છે કે—

ચંદ્રમાનુ કોટી ઉગે, કરે પ્રકાશ અપારજી,
તેહથી પળ આત્મજ્યોતિ, જુદી અનંતી ધાર,
જીવટાજગમમે છે જ્યોતિ તારી, અસંખ્યપ્રદેશેકરી ॥૨॥
તેજનું પળ તેજ પ છે પદ્મમાં સર્વ સમાયજી
લટાલટી નટિ પદ્મમાં વંદ, પ્રાનિથી પરમાય,
જીવટાજગમમે છે જ્યોતિ તારી, અસંખ્યપ્રદેશેકરી ॥૧॥

અનંતવસ્તુનો પ્રકાશ કરનાર, બાહ્યશબ્દનો બાહ્યશબ્દ જ્ઞાનજ્યોતિનો જ્ઞાન, ત્રણભુવનનો ઉપરી, અગ્નિ, અમર, અવિનાશી, આત્મા તમારા પ્રત્યેકના શરીરમાં બિન્ન બિન્ન છે, શરીરમાં તે કાષ્ટમાં અગ્નિની પેડે સત્ક્રમ રહ્યો છે, જેના વડે તમો અમર થકો છો, આટલો પારખી થકો છો તે આત્માને જોજો, શરીરમાં જ છે, તેનું રૂપ જુઓ. શ્રી વીર પરમાત્માએ તેનું ચતુર્થસ્વરૂપ વર્ણન કર્યું છે, તેમના વચનદ્વારા અંતરમાં

તેવા પ્રકારનાં કર્મ ગ્રહણ થાય છે, અને ક્ષયોપશમીય વીર્ય શક્તિ દ્વારા અંતરમાં ધ્યાનથી ઉતરી યોગની ચંચલતાને રૂંધી સ્થિરોપયોગમાં દશમા દ્વારે રમે છે, અને ત્યાં નિશ્ચલ ધ્યાનથી જેટલા પ્રમાણમાં રમણતા કરે તેટલા પ્રમાણમાં કર્મવર્ગણાઓ ખરતી જાય છે. આત્માના ગુણો તે તે અંશે નિરાવરણ થઈ પ્રકાશ કરે છે. શ્રી આનંદધનના શ્રી મહાવીર સ્વામીના સ્તવનમાં ટખાકાર શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિ દશમાદ્વારે આત્માને સ્થિર કરવાનું કહે છે; એમ ધ્યાનની વીર્યશક્તિ યોગે મતિજ્ઞાનના સ્થિર ઉપયોગથી આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિરતા થવાથી આત્મામાં કર્મની વર્ગણાઓ પેસી શકતી નથી, અને ધ્રુવતાના યોગે આત્માના સુખનો અનુભવ આવે છે, તેમજ શુક્લધ્યાન દ્વારા ઘાતી કર્મ ખપાવી આત્મા અનંત શક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે; ક્ષાયિકલાવીય અનંત વીર્યશક્તિ છે તે પુદ્ગલમાં પરિણમતી નથી; ક્રમે ક્રમે આત્મા કર્મથી દૂર થાય છે. સર્વ સંગપરિત્યાગની આ સ્થિતિ છે. આવી આત્મશક્તિ આત્મામાં ગુપ્ત છે; અરણિકાષ્ઠનું મથન કરતાં જેમ અગ્નિ પ્રકટ થાય છે તેમ આત્મધ્યાનની સ્થિરતાથી અનંત વીર્યશક્તિ પ્રકટ થશે. અંતરમાં શોધો. આત્મશ્રદ્ધાથી સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિર રહો.

હે આત્માઓ ! પર પુદ્ગલજ્ઞાના યોગે તમે પરતંત્રતાની બેડીમાં પડ્યા, અને તેથી સંસારી કહેવાઓ છો, પરપુદ્ગલ સ્મરણના યોગે અનંત અનંત કર્મની વર્ગણાઓ સમયે સમયે પ્રકટ કરો છો, અને તેથી ચોરાસીલાખ જીવયોનિમાં અનંતીવાર જટકવું પડ્યું. હજી પણ ભગ્યાત્માઓ ચેનો !! ગયો વખત પાછો આવનાર નથી, આજકાલ કરતાં આયુષ્ય ખૂટે છે. પરતંત્રતાની બેડીમાં રાત રાત્રી બાદશાહ ચક્રવર્તિ મુરખનિ પણ પરતંત્ર છે.

સ્વતંત્ર નથી; ત્યાંમુખી પોતાના આત્માને સ્વામી કયો નથી, ત્યાંમુખી ચક્રવર્તિ, સુરપતિ પણ અનાથ છે—રાગદ્વેષદ્વેષ મહા-મહદેવો આત્માને કળજે કયો છે. એવાઓ ભલે શેઠ, રાણા, બાદશાહ કહેવાય, પણ તેઓ પરભાવમા વિશેષ મગ્ન હોવાથી વિશેષ પરતંત્ર છે. કદમાં પડેલા મનુષ્યો જેમ પરતંત્ર છે તેમ રાજા પણ પરતંત્ર છે. પંચેન્દ્રિયની પરતંત્રતા જે ભોગવે છે તે કદી મુખી હોતા નથી, ઈન્દ્રિયોના આધીન જેનું મુખ છે તે પરતંત્ર કહેવાય છે. વિકલ્પસંકલ્પવાળા મનના કળખમાં જે પડેલા છે તે પણ પરતંત્ર છે; ચાર ગતિમા પરિભ્રમણ કરાવનાર મન છે. મૂળ તો વાનર કરતા અતિ ચંચળ મન છે, તેને મોહદ્વેષ દાડ પાચે, અને તેને સ્વેચ્છાદ્વેષ નિષ્કારાથી આપી ત્યારે તે કુદવામા ખામી રાખે નહિ—એવા મનના વશમા રહેલા ગેદીઓ રાત્રીદિવસ હાથવરાળ ફરે છે, દોડે છે, બેસે છે, હસે છે, ક્રોધે છે, ખુશી પાચે છે, વળી તેવા ચંચળ મનના નામે ગેદનાર રાજાઓ, દોડદોડા કરી મૂકે છે, અશિ-માનના છાત્રમા ચઢાવતા બેઠે છે પ્રભુ ઉપર અનેક પ્રકારના તુલ્ય કરે છે. મામ ખાય છે, અને વાળે છે કે અને સ્વતંત્ર હોય પણ તે મનના વશ પડી પાગલ જેવી થયા ગયે છે—જે વત તેઓ ભૂલી ગયા છે. અનંત શક્તિવાળા આત્મનો કર્મના ચેતે પરતંત્રતાની બેડીમા પડેલા છે. પરતંત્રતાની બેડીમા કદી છૂટવાના અનેક ઉપાયો હતા મહારાજ ભગવે છે જે છૂટા કરી શકાયો વિદ્યાસુધી સુદૃષ્ટો મેલે છે, તે કર્મકુસરોને તથા કદી સ્વતંત્ર થાય છે. સ્વતંત્ર થઈ શકે તેમ હું છું તેને કદી વાનરની દંડા પ્રાપ્તી નથી. એવી અવસ્થા કે સ્વતંત્ર હોવું છે એટલે તેવી સ્વતંત્ર અવસ્થા સુધી.

આત્મશક્તિ પ્રકાશ કરવાના ઘણાં પુસ્તક વાંચીએ છીએ, સાંભળીએ છીએ, ત્યારે મનમાં એમ આવે છે કે સર્વ શક્તિઓનો પ્રકાશ થાય તો સારું, પણ વાત્યા ને સાંભળ્યાબાદ આત્મશક્તિઓનો પ્રકાશ કરવાને કંઈપણ કરવામાં આવતું નથી, જેથી પ્રકાશ થતો નથી.

આત્મશક્તિઓનો પ્રકાશ કરવા માટે પ્રતિદિન ઉચ્ચભાવના રાખવી, અન્તર્મુખતા રાખવી. પરમાત્માશક્તિમાં લીન થવું, ઉપાધિનો નાશ કરવો, સમભાવ રાખવો—ઈત્યાદિ ઉપાયોને આચારમાં મૂકવામાં આવે તો અંતે સર્વ શક્તિઓનો પ્રકાશ થાય છે. સતત ઉદ્યમના બળથી અનેક કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. અનેક મહાત્માઓએ સદુપાયોથી સર્વ શક્તિઓ પકડાવી છે, હાલ પણ પ્રકટે છે, અને ભવિષ્યમાં પ્રકટશે. આત્મા ધારે તે કરી શકે છે, આત્મપ્રયાસ જેના સન્મુખ થાય છે તેની તે સિદ્ધિ કરે છે; ભાગેલા ટાટીએ, દીન મુખે સદુપાયોને સેવવામાં આવે તો આત્મશક્તિઓનો પ્રકાશ શી રીતે થઈ શકે? આત્મોત્સાહ, આત્મપ્રેમ અને ધૈર્યથી સદુપાયોને ગેવવા જોઈએ. સદુપાયોથી સર્વ શક્તિઓ પ્રકટ થશે, સમનાના રૂળ મીઝા છે, હળવે હળવે સર્વ થશે. વડના બીજથી જોકદમ કંઈ વડનું વૃક્ષ મોટું થતું નથી, હળવે હળવે થાય છે, પૂતળવનો ઉદ્યમ હોય તો આ ભવના વિગ્રેષ દ્વાય મળે છે કેમકે માનુષ્યે જોક વખતે અડવે દૂવો ખોદેલા હોય તે તેને બીજવર ન્યાયી દૂવો ખોદવાનો બાકી હોય ત્યાંથી ખોદવાની જરૂર પડે છે, અને જોક મનુષ્યને પ્રારબથી દૂવો ખોદવે દિય તો વધારે હળ લાગે છે, તેમ અત્રે પણ સમજાવેલું છે કે જો આત્મા આત્મશક્તિને સર્વ શક્તિઓનો

પ્રકાશ થોડા કાળમાં કરી શકે છે અને અને આ લવમાંજ લેણે
 સદુપાયોનો પ્રયત્ન આદર્યો છે, તેને ઉત્કટ આત્મવીર્યનો વેગ
 ન હોય તો વધારે વખત લાગે છે, જો કૃષ્ણની વાર લાગે તો
 ચતુરુરે સમજવું કે હજી વિશેષ સદુપાયોનો ચોતાના વીર્યવેગથી
 ઉદ્ધમ કરવો જોઈએ. ઉદ્ધમી પુરૂષ અતે કર્મનો પરાજય કરે છે,
 અને આત્માની અનંતઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે, સદાકાળને માટે યુગી
 પાય છે, સહજાનહપારાવારમા જીવે છે.

આત્મશક્તિનો મહિમા અપરંપાર છે. અઘ્નીશ પ્રકારની
 લબ્ધિ વા પચાસ પ્રકારની લબ્ધિયો પામવી તે સર્વ શક્તિયો
 આત્માની છે. જોકે ઈન્દ્રિયથી પાચ ઈન્દ્રિયોનું કામ કરણ જો પણ
 જોકે પ્રકારની આગમશક્તિ છે; શ્રી ગૌતમસ્વામીએ જોકે પાત્રમાં
 પદ્મરસે તાપસોને ક્ષીરાન્ન લોજન કરાવ્યું તે પણ આત્મશક્તિનો
 મહિમા છે; આત્મશક્તિથી શું થઈ શકતું નથી? અલગત સર્વ
 થઈ શકે છે. જોકે ચોગી મહાત્મા, દુરાશિષથી હનરો મનુષ્યનો
 નાશ કરે છે, અને તેજ ચોગી મહાત્મા મારી આશિષથી હનરો
 મનુષ્યનું ભયું કરી શકે છે, આત્મશક્તિયોના અનેક પ્રકારના
 જોડ છે જલ પાણીમાં જોવી કાઠ શક્તિ છે નહિ કે ને
 આત્મશક્તિની હલતા કરી શકે; આત્મશક્તિ આગળ દેવતા
 પાત્રી ભરે તે, શ્રી સનહમારચક વર્તિ અધિરજને તપસ્યા કરનાં
 ની આત્મ તિન્નરૂપણ શક્તિ હનરો - રાગ મહાકલા

પ્રભુતા સિદ્ધભગવાનોને હોય છે. પેટીમાં અનેક પ્રકારના રત્ન ભર્યાં હોય અને તાળું માર્યું હોય અને પેટી ઉપર એમ લખ્યું છે—આ પેટીમાં અમૂલ્ય રત્નો ભર્યાં છે—એમ સર્વ વાંચી આનંદ પામે, પણ જ્યાં સુધી તાળું ઉઘાડ્યું નથી ત્યાં સુધી કોઈ તે ધનને પ્રાપ્ત કરતું નથી; કોઈ વિચક્ષણ ગમે ત્યાંથી તાળું ઉઘાડવાની કુચી પ્રાપ્ત કરે અને તાળું ઉઘાડે તો તેને ધન મળે છે. તેમ અત્રે પણ સમજવાનું કે, આત્મારૂપ પેટીમાં જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર, વીર્ય આદિ અનંતગુણરૂપ રત્નો ભર્યાં છે. અજ્ઞાન-મિથ્યાત્વરૂપ, આત્મપેટીને તાળું માર્યું છે, પરંતુ ભેદજ્ઞાનની ગમરૂપ કુચી જે પ્રાપ્ત કરે છે તે તાળું ઉઘાડી આત્મપેટીમાં ભરેલા રત્નો હેળે છે. પશ્ચાત્ તે કર્મમેલ નિવારી સદ્ગુણરત્નોની શુદ્ધિ કરે છે. તેથી તે આંતરસુખનો લોકતા બને છે, તે સંબંધી કહ્યું છે કે—

રત્નમરેલી પેટી પારખીરે આતમા,
તાઝાં ચોલીને ધન દેહીયું ધૈરાગી,
આત્મારે મનવ્યારા, લાગીરે તારી પ્રીતડી ધૈરાગી.
ચોગીરે ચતિજન તને કોઠતારે આતમા—
ગુણો અવિનાશી કેરા ગાયરે, ધૈરાગી આતમા०

અનંતશક્તિના ભંડાર હે આત્મન્ ! તુંજ આરાધ્ય-પૂજ્ય છે—આત્મશક્તિનું અપરિમિત બળ અઉદ્ભવનમાં પ્રખ્યાત છે. આત્માની અનંત શક્તિનો લોકતા આત્મા છે, શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી સર્વ આત્માઓ અનંતશક્તિના લોકતા છે, કર્માચ્છાદનથી સંસરીઅન્મ.એ પરતંત્ર છે; જ્યારે કર્મનો નાશ થાય છે, ત્યારે આત્મા સ્વતંત્ર બને છે. શુદ્ધ સ્વતંત્રતાની પ્રાપ્તિ માટે હે અધ્યાત્મી ! અનંત શક્તિ ખીલવો, પ્રતિદિન અધ્યાત્મી

આત્માની શક્તિ ખીલે છે; જે જે આત્માઓ સદ્ગુણગમ પામીને
અભ્યાસ કરે છે તે તે આત્માઓ શક્તિયો ખીલવી શકે છે.
ખીજના ચંદ્રની પેઠે આત્માની શક્તિ ઘણું ઘણું વૃદ્ધિ પામે છે.
અંધણું દલાથી વૃદ્ધિ પામીને આત્મા લોકાલોકમા સ્વસ્થાળ
પ્રદાશ કરશે; અન્ય દેવતાઓને સામીને વશ કરવામાં જેટલો
પ્રયત્ન કરે છે, તેટલો પ્રયત્ન આત્મદેવની આશાધનામાં થાય
તો ઠાઈ બાળતની ખાત્રી નહિ. ચમત્કારનું ઘર આત્મા
છે. આત્માની શક્તિયો આગળ દાખનું કાંઈ અતીત નથી.
આત્મશક્તિનો પ્રદાશ કરનાર યોગિરાજને દેવતાઓ પણ
નમસ્કાર કરે છે. જે જે પુરુષો ચમત્કાર દેખે છે તે તે પુરુષો
આત્મશક્તિના ઠાઈ પણ અંદાથી ચમત્કાર દેખે છે તે ચમત્કાર
ત્યા નમસ્કાર. આ નિયમની ખાત્રી આત્મશક્તિપ્રમાણથી થાય
છે. આત્મશક્તિની પ્રદાશનાને આ બાળતનો અર્થ થાય છે.
આત્મશક્તિની પ્રદાશી સુખમમાર્ગમાં જતી થાય છે.
ધ્યાનયોગનિષ્ઠ સત્પુરુષોના સ્વભાગમતી અભ્યાસાત્મની પ્રદાશ શક્તિ
પામે છે; તથા જોઈ આત્મશક્તિની સમય પ્રદાશ થાય છે તેને
તેનો સમય અભ્યાસ થયે નથી ત્યાં નથી ચોરી. જોઈ રહ્યા
જોઈ નહિ; ખરેખર ખાત્રી રાખો કે સર્વ અભ્યાસેનું સર્વ
આત્મા છે.

સર્વ સાધનથી આત્મચરણના પ્રદાશ થાય છે. બ્રહ્મ-
ચરણના, સ્વાચરણના, સંન્યાસચરણના, વાનપ્રસ્થચરણના, જન-
દર્શન, સંન્યાસચરણના પ્રદાશ થાય છે. આત્મશક્તિની પ્રદાશ થાય છે.
આત્મશક્તિની પ્રદાશ થાય છે. બ્રહ્મચરણના, સ્વાચરણના, સંન્યાસ-
ચરણના, જનદર્શનના પ્રદાશ થાય છે. આત્મશક્તિની પ્રદાશ થાય છે.
આત્મશક્તિની પ્રદાશ થાય છે. બ્રહ્મચરણના, સ્વાચરણના, સંન્યાસ-
ચરણના, જનદર્શનના પ્રદાશ થાય છે. આત્મશક્તિની પ્રદાશ થાય છે.

નકામું છે તેમ આત્મજ્ઞાન વિનાના ભણતરથી કંઈ સિદ્ધિ થતી નથી કહ્યું છે કે.—

પઢના ગુણના સવહિ જૂઠા, જવ નહિ આતમ પિછાના,
ઘર વિના ક્યા જ્ઞાન તમાસા, લૂણ વળ મોજનકું સ્નાના.
ઝલસા દેશમેં વાસ હમારા, માયાસેં હમ હૈ ન્યારા,
નિર્મલ જ્યોતિ નિરાકાર હમ, હરદમ રસ ધ્રુવકા તારા.

બાહ્યજ્ઞાનથી કંઈ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ થતો નથી
આત્મજ્ઞાનથીજ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ થાય છે. આત્મજ્ઞાન
તીવ્રદશા છે તેજ આરિત્ર છે અને તેથી કર્મનો ક્ષય થ
જાય છે, કહ્યું છે કે:—

જં અત્રાણી કમ્મં, સ્વપેદ્ધં બહુયાર્હિં વાસ કોડીહિં,
તં ના ણીતિ તિગુત્તો, સ્વપેદ્ધં જ્ઞાસમિત્તેણ ॥૧॥

આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાન થાય છે, આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાનની
પરંપરામા અનંતમુખનો અનુભવ આવે છે, આત્મધ્યાનમાથી
ચુકાય તો પણ પાછું આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. આત્મધ્યાનની
સંતતિ તુટે તો પણ આત્મભાવનાથી ફરીથી જ્ઞાનીપુરુષ સાથે છે.
કહ્યું છે કે.—

શ્લોક

આત્માનં ભાગ્યવામિ, ભાગ્યનામિર્મહામતિઃ
તુષ્ટિનામપિ સંવત્તે, ત્રિગુદ્ધ્યાનસંતતિમ્ ॥૧॥

આત્મજ્ઞાનથી આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. ધ્યાન એ અંતર-
આરિત્ર છે. ધ્યાનીએ પુનઃ પુનઃ લક્ષ્યમાં આ વાત રાખવાની
છે, તે એ છે કે કોષાદિક પ્રસંગે પણ લક્ષ્યમાં કોષ ધારણ
કરવો નહિ કરવું કે, કોષ કરવાથી પૂર્વ કોટી વર્ગ પર્યંત
પરિમિત આરિત્ર નષ્ટ થાય છે.

(૪૨)

જં અજિવં ચરિતં, દેવુણાણિ પુવ્વકોટીણ
 નપિ કલ્લાયમિત્તં, દારેદ નરો મુદુત્તેણ ॥૧૧॥
 કથાયને છતી શાત દાત આત્માની ઉચ્ચ દૈદ્રિ પ્રાપ્ત
 ઠરવી ભેદજો. આત્માનું અનંતમુખનું આશ્ચર્યન કરનાર કથાય-
 પદ્ધતિ છે, તેને ભેદીને અનંતમુખના ભોગી થવું ભેદજો.
 સંકલ્પવિકલ્પની ચેલી તરફ આત્માનું નિર્વિકલ્પ દર્શન છે.
 અંતગુણો નિર્વિકલ્પસ્વરૂપનો અનુભવ કરી અનંત મુખ પ્રાપ્ત
 કરે છે.

જ્ઞાતનયથી અને સમમંગીથી આત્માની સવિકલ્પાશાનો
 અનુભવ થાય છે. આત્માના નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપનો અનુભવ તે
 રાજગૃહિની ચેલીપાર છે. સવિકલ્પાશાની નિર્વિકલ્પાશામાં
 જવાય છે. સવિકલ્પ કથાના જે ભેદ છે, જ્ઞાનવાળી સવિકલ્પાશા
 અને ત્યાજ કરવા ચોગ્ય બીજી અજ્ઞાનવાળી સવિકલ્પાશા જ્ઞાનવાળી
 સવિકલ્પાશાના પણ ઘણા ભેદ છે, ગીતાર્થ અનિશ્ચયના સમસ્યા
 ગમતી આબાજતત્ત્વ વિશેષ સ્વરૂપ સમજી શકાય છે નિર્વિકલ્પાશાનો
 દળ અલ્પ છે. તેથી આત્મજ્ઞાનવાળી સવિકલ્પાશાનું અપ્રમત્ત-
 નાદે નિવન કરવું કે તેથી નિર્વિકલ્પાશામાં પુનઃ પુનઃ રમણના
 કાય આત્મજ્ઞાનને જ્ઞાતનય અને સમમંગીનું સ્વરૂપ સમજવું
 ભેદજો. સમમંગી જ્ઞાતનયથી સમમંગી સિદ્ધિ થાય છે આત્મ-
 જ્ઞાનથી આત્મજ્ઞાન પ્રવેશ કરીને અપ્રમત્તજ્ઞાનો અનુભવ
 અનુભવવાર જે ગીતો ગાયો તે જ્ઞાતનય અને સમમંગી
 અને સમજનો અપ્રમત્ત જ્ઞાતનય અને સમમંગી સ્વરૂપ
 સ્વરૂપ છે. સમમંગી અનુભવથી સમમંગી સ્વરૂપ
 અને તેથી જ્ઞાતનય સિદ્ધિ થાય છે સમમંગી
 અને સમજનો અપ્રમત્ત જ્ઞાતનય અને સમમંગી સ્વરૂપ

નકામું છે તેમ આત્મજ્ઞાન વિનાના ભણતરથી કંઈ સિદ્ધિ થતી નથી કહ્યું છે કે :—

પઢના ગુણના સવહિ જૂઠા, જવ નહિ આતમ પિછાના,
વર વિના વ્યા જાન તમાસા, લૂણ વળ મોજનકું જાના-
જલજલ દેશમેં વાસ હમારા, માયાસેં દમ હે ન્યારા,
નિર્મલ જ્યોતિ નિરાકાર દમ, હરદમ રસ ધ્રુવકા તારા.

બાહ્યજ્ઞાનથી કંઈ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ થતો નથી. આત્મજ્ઞાનથીજ આત્મશક્તિનો પ્રકાશ થાય છે. આત્મજ્ઞાનની સીમદશા છે તેજ આરિત્ર છે અને તેથી કર્મનો ક્ષય થઈ જાય છે, કહ્યું છે કે —

જં અજાણી કમ્મ, સ્વેદ વહુયાહિં વાસ કોટીહિં,
તં ના જીતિ હિગુત્તો, સ્વેદ જસાસમિત્તેણ ॥૧॥

આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાન થાય છે, આત્મજ્ઞાનથી ધ્યાનની પરંપરામાં અનંતસુખનો અનુભવ આવે છે, આત્મધ્યાનમાંથી સુકાય તો પણ પાછું આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. આત્મધ્યાનની સંતતિ તુટે તો પણ આત્મભાવનાથી ફરીથી જ્ઞાનીપુરુષ સાથે છે. કહ્યું છે કે :—

શ્લોક

આત્માનં માત્રયન્નામિ, માત્રનામિર્મદ્દામતિઃ
વૃદ્ધિનામપિ મંધત્તે, વિશુદ્ધધ્યાનમંતતિષ્ ॥૧॥

આત્મજ્ઞાનથી આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ. ધ્યાન એ અંતર-આરિત્ર છે ધ્યાનનીએ પુન પુનઃ તદ્દયમાં આ વાત રાખવાની છે, તે એ છે કે ક્રોધાદિક પ્રયત્ને પણ હૃદયમાં ક્રોધ ધારણ કરવો નહિ કરવું કે, ક્રોધ કરવાથી પૂર્વે કોટી વર્ષ પર્વત પામવું આરિત્ર નષ્ટ થાય છે.

જં અજિવં ચરિત્તં, દેવુણાણિ પુઞ્જકોટીણ
તપિ કસાયમિત્તો, દારેજ નરો મુદ્ધત્તેણ ॥૧॥

કપાયને જીતી શાત દાંત આત્માની ઉચ્ચ દૈદિ પ્રાપ્ત
દેવી ભેદ્યો. આત્માનું અનંતગુણનું આચ્છાદન દેશનાર કપાય-
પરો છે. તેને ભેદીને અનંતગુણના ભોગી થવું ભેદ્યો.
સંવિદ્યવિદ્યપની પેલી તરફ આત્માનું નિર્વિદ્ય સ્વરૂપ છે.
અંતગુણો નિર્વિદ્યસ્વરૂપને અનુભવ કરી અનંત ગુણ પ્રાપ્ત
કરે છે.

જ્ઞાતનયથી અને સમગંગીથી આત્માની સવિદ્યપદ્ધતિને
અનુભવ થાય છે. આત્માના નિર્વિદ્ય સ્વરૂપને અનુભવ તો
સાષ્ટાંગિની પેલીપાર છે. સવિદ્યપદ્ધતિમાંથી નિર્વિદ્યપદ્ધતિમાં
જવાય છે. સવિદ્યપદ્ધતિ દશાના બે ભેદ છે, જ્ઞાનવાળી સવિદ્યપદ્ધતિ
અને ત્યાગ કરવા ચોખ્ખી જ્ઞાનવાળી સવિદ્યપદ્ધતિ જ્ઞાનવાળી
સવિદ્યપદ્ધતિના પાંચ ઘાટા ભેદ છે, ગીતાર્થ સુનિરાતેના સ્વસ્થતા
ગમી આત્માનુવિરોધ સ્વરૂપ સમગ્ર શામલ્યે નિર્વિદ્યપદ્ધતિને
માત્ર અવધ છે. તેથી આત્મજ્ઞાનવાળી સવિદ્યપદ્ધતિ અપ્રમત્ત-
ભાવે નેવન કરતું કે તેથી નિર્વિદ્યપદ્ધતિમાં પુનઃ પુનઃ સમદૃષ્ટિ
થાય આત્મજ્ઞાનથી જ્ઞાતનય અને સમગંગીનું સ્વરૂપ સમગ્ર
ભોગ્યો. સ્વરૂપજ્ઞાનથી સ્વરૂપજ્ઞાની સિદ્ધિ થાય છે આત્મ-
જ્ઞાનથી આત્મજ્ઞાનિવિમા પ્રવેશ મળીને અપ્રમત્તપદ્ધતિને અનંત-
ગુણસ્વરૂપ ચોખ્ખીને આગે છે આત્મજ્ઞાન અને દેહકર્મ અર્થ
અને અમરને આપણે જ્ઞાતા અનંતશાંતિ સુખને અનુભવ
કરે છે. સાંસ્કૃતિકના અનુભવથી સુખી થઈ શકે છે,
અને તેથી આત્મા વિદ્ય ભદ્ર સર્વ દિશા સર્વે સર્વે નથી,
અને પ્રાણ સર્વના ઉદ્ધે સર્વે સર્વે છે. આત્મજ્ઞાન

પૂર્ણશ્રદ્ધાના યોગે શુદ્ધ સ્વરૂપથી ચલાયમાન થતો નથી. તેમજ
 શાતાવેદનીયના યોગે અનેક પ્રકારની બાહ્યઋદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય તો
 પણ તેમાં આત્મજ્ઞાની રાચતો માચતો નથી. શાતાના અને અશાતા-
 વેદનીયના ભોગોમાં આત્મજ્ઞાની લેપાતો નથી. આત્મસ્વરૂપમાં
 આત્મજ્ઞાની લયલીન થઈ રહે છે. ઔદયિકલાવના અનેક સંયોગો
 વચ્ચે પણ આત્મજ્ઞાની પોતાના સ્વરૂપમાં ઉપયોગવડે રમે
 છે. માટે સાતનય અને સમભગીથી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું
 જોઈએ. આત્મનરોપાસક પ્રિય બધુઓ ! મારા અને તમારા
 આત્માઓ એક સરખા ધર્મવાળા છે. તમારામા અને મારામાં
 કંઈ ભેદ નથી. તમે અને હું ચૈતન્યધર્મવાળા છીએ. તમારા
 અને મારા શુદ્ધરૂપમાં કંઈ પણ ભેદ નથી. તમારી અને મારી
 સમાન જાતિ છે. તમારી અને મારી કર્મઉપાધિથી વિચિત્ર
 અવસ્થા દેખાય છે, તે કર્મજનિત વિચિત્ર અવસ્થાથી, કંઈ
 મૂળરૂપમાં ભેદ પડતો નથી. આત્માના શુદ્ધ ધર્મને સેવતા કર્મો-
 પાધિ દ્વં થાય છે. તમે જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણવાળા છો
 અને હું પણ જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણવાળો છું, તેથી હું
 આત્માઓ ! તમને હું પ્રેમથી ભેટું છું. શુદ્ધ પ્રેમથી તમને
 ભેટતા સદ્ગતનંદની ખુમારી પ્રકટે છે. હે જીવો ! જીવત્વધર્મની
 અપેક્ષાએ તમારામા અને મારામાં કંઈ છેટું નથી. હે ભાવ્યા-
 ત્માઓ ! જેવું મારૂંરૂપ છે તેવુંજ તમારું રૂપ છે. જ્યારે શુદ્ધધર્મ
 તમારો અને મારો એક છે, ત્યારે તમે સર્વ જીવો મારા
 સત્ય મિત્રો છો, એમા શું કહેવું ? તમારી સાથે મૈત્રીભાવથી
 વર્તી આત્માની શક્તિએ પ્રકટ કરવાનો ઉપાય તમને બતાવું
 અને તમને આત્માપ્રતિ ભાવદયાર્થી વા ચૈતન્યમક્ષિતી વર્તુ
 એમા હું કંઈ વિશેષ પ્રયત્ન કરતો નથી. મિત્રનો ધર્મ છે કે

તમને તમારા આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ બતાવવું અને તમને
 ઉચ્ચ ભાવનાની કોટિમાં પ્રવેશ કરાવવો. “જગત્ સદુ મિત્રો
 મારા છે, મમત્વભાવ વિસ્તાર્યા છે”-એ મહાવાક્ય પરમ
 મૈત્રીભાવનાનું સ્વરૂપ દર્શાવી મને સર્વ આત્માઓપ્રતિ ઉચ્ચ દૃષ્ટી
 લેવાનું કહે છે. ચોરાશીલાખજીવ્યોતિમાં પરિભ્રમણ કરતા
 સર્વ જીવો મારા મિત્ર છે એમ જણાતા હવે મારો કોઈ શત્રુ
 જણાતો જ નથી. તેમજ મારું આત્મસ્વરૂપ જગાડવાને કોઈ જીવ
 સમર્થ નથી. અજ્ઞાનાવસ્થામાં જે મેં શત્રુઓ ધાર્યા હતા, તે
 શત્રુભાવનો નાશ થયો છે. કર્મના ચોગે જીવો દુષ્ટ હોય
 નો પણ શુદ્ધનિશ્ચયથી જોતાં તે જીવો દુષ્ટ નથીજ.
 તેથી શુદ્ધ દૃષ્ટિથી જોવાનો એ અભ્યાસ પાડ્યો છે. જેથી જીવો
 તો કોઈ દુષ્ટ લાગતા નથી. કર્મજ દુષ્ટ છે-એમ વિચારતા
 માત્રમ પડે છે, તો પણ હવે એમ લાગે છે કે, કર્મના ઉપર
 દેવદૃષ્ટિથી જોતા કંઈ હિન થવાનું નથી. કારણ કે, કર્મના
 જેવો સ્વભાવ છે તે પ્રમાણે કર્મ જોતાનો ધર્મ જલ્દાયે, તેને
 દુષ્ટ પાત્રને તેના ઉપર કોપ કરવાથી કંઈ તે જોતાને દુષ્ટ ધર્મ
 થઈ રેતર નથી. એવ અને અહવ-ધર્મ ઉપર દુષ્ટભાવથી
 ભરવામાં કંઈ લાભ બાસતો નથી, માટે મેં હવે દુષ્ટ નિરુદ્ધ
 નવા થી શુદ્ધગત અને જીવદ્રવ્યનું શુદ્ધસ્વરૂપ જોવાની
 અભ્યાસ પાડ્યો છે તેથી દેવદૃષ્ટિની ચટાવવાને મને
 હિન નાના થતા દેખાય છે. હવે હું જીવો ઉપર શુદ્ધ
 દેવભાવ રાખું છું. તેથી શુદ્ધ સ્વરૂપ દેવ-અને
 દેવે મને શુદ્ધસ્વરૂપ સર્વ જીવો ઉપર દેવભાવ રાખવો
 આજીવ કાલ જે અને તેથી સમગ્ર વન સંતોષ પામે છે કે
 દેવ-શુદ્ધસ્વરૂપ દેવ રાખે સમગ્ર વન સંતોષ પામે છે

આત્માનું આનંદ-ભવન પ્રકાશનું માલમ પડે છે. વળી હે ભવો!! તમારામાં અને મારામાં એક સરખો અનંત ધર્મ હોવાથી તમારી અને મારી એકયતા પ્રત્યક્ષ અનુભવમાં આવે છે, તેથી મારા આત્માની પેઠે તમારું પણ સદાકાળ હિત ચિંતવવું જોઈએ અને તમારા પ્રતિ મારે શુદ્ધ નિશ્ચયની દૃષ્ટિથી જોવું જોઈએ. હે સર્વ ભવો!! તમે ગમે તે પણ પાળતાં હો, પડ્ દર્શન-માંથી ગમે તે દર્શનમાં તમારો રાગ હોય તો પણ નિબ્ધામભિવ્રદ્દિથી મારે તમારા આત્માની શુદ્ધોન્નતિ કરવી જોઈએ. તમારું મૂળ શુદ્ધ સ્વરૂપ જણાવવું તેજ મારું કર્તવ્ય છે ગમે તે વિચારવાળા તમે હોવ તોપણ મારી શુદ્ધ ક્ષમાપના ખરા અંતઃકરણથી જાણીને અને મિત્ર-ભાવથી બતાવેલી-તમારી શુદ્ધદયાનો વિચાર કરી માધ્યસ્થદૃષ્ટિથી વિચાર્યો તો મારી ક્ષમાપનામા રહેવું રહસ્ય તમે સમજી શક્યો; તમે પણ શુદ્ધ ક્ષમાપનાના અધિકારી થઈ ઉચ્ચકોટિ ઉપર આવશો, તેમજ મારા ઉપર મૈત્રીભાવના રાખવાને યોગ્ય થશો, અને સર્વ ભવોને પણ મિત્ર ધારશો-તમારો એક જ મિત્ર નથી, બે જ મિત્ર નથી. પણ જગત્માં રહેલા અનંત ભવો તમારા મિત્રો છે એવી વિશાલદૃષ્ટિ થતાં વૈરબુદ્ધિનો નાશ થશે, અને તેથી તમારું હૃદય ગંગાના જળની પેઠે નિર્મલ થશે. અંતે તમે સિદ્ધ શુદ્ધ પરમાત્મા થશો, એમ વિશ્વાસબુદ્ધિથી માનશો.

મન વચન અને કાયાના દુષ્ટવ્યાપારોથી હે ભવો!! તમારું અદિત કયું હોય તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્ટિ દડે'છું. સ્વ-સ્મૃતિ દેવમિત્ર દુઃખનિગ્ન દુઃખામિત્ર દુઃખક્રીય તસ્મિન્નિમિત્તમિદુઃખ—મન, વચન અને કાયાથી હે

હોવા ! ! તમારું શ્રેયઃ કરવું જોઈએ. આહિંસા પરમેા ધર્મઃ—
 દયા મેઢામાં મેઢો ધર્મ છે, આત્મવત્ સર્વે ભૂતેષુ ય
 પરચતિ અપરચતિ—આ નિયમને અનુસરી પોતાના
 સમાન સર્વ હોવાને દેખવા માટે અભ્યાસી જાન્યો. '૨.
 અન્ય હોવાની આતરડી દુઃખવવી ત્યાં દયાનો પાઠ પૂર્ણ-
 થશે : ! રીતે કહેવાય ? કોઈનું જરા માત્ર બુદ્ધિ હન્યું
 નહિ. જોવી વીરપ્રભુની વાણી પરમકરુણામૃતનુ પાન
 કરાવે છે. પરજીવેનું અનુમતિ તવના પ્રથમ અનુભવિતુમ
 પોતાના હૃદયમાં ઉત્પન્ન થવાથી પોતાનું અનુન ધાય છે, અને
 તેથી પોતાના આત્માનો ઘાત ધાય છે; 'પરિણામે જાધ.
 ઉપયોગે ધર્મ અને ક્રિયાઓ કર્મ.' તેમાં પ્રથમ પરિણામે
 જાધ એ મહાવાદ્યનુ મનન કરવું જોઈએ અનુમતિ પરજીવ
 ઉત્પન્ન થવાથી યાપ લાગે છે. અને યાપથી પોતાનો જ આત્મા
 દર્શનમાં જતા દુઃખ પામે છે માટે જો ૧૦૫ પોતાના ૬૫
 અગમ પરિણામ ઉત્પન્ન કરે તરી, તે અરખર પોતાના ૬
 કર્મ ને તેજ અરખર બીજાકરેડી. ૧. ૨.
 તેજ ૧૦૫ મેળાજાતાના પરમ કર્મ ને પોતાના ૬૫
 મનુષ્ય ૧૦૫ પોતાનાના પુરુષ ૧૦૫ ૬૫ ૬૫ ૬૫ ૬૫

ચોરી, સ્વાર્થબુદ્ધિ વિગેરે દોષોથી હે જીવો ! તમારું લેશ પણ અશુભ કર્યું હોય તેને ક્ષમાવું છું. રાગદ્વેષના યોગે અશુદ્ધ પરિણામથી પોતાના આત્માની હિંસા કરી હોય તો તે સંબંધી પોતાના આત્માને ખમાવું છું.

ચોરાશીલાખ જીવયોનિમાં પરિભ્રમણ કરીને જીવ, મહા દુઃખ પામ્યો, હવે જન્મ જરા મરણનાં દુઃખનો નાશ કરવા માટે મૈત્રીભાવના ધારવી જોઈએ; અષ્ટાદશ પાપસ્થાનકવડે પોતાના આત્માનો તથા પરજીવોનો હું અનંતીવાર વૈરી થયો છોઉં તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્ટત દઉં છું. જગત્મા કર્મના વશ થયેલા સર્વ જીવો !!! તમે મારી ક્ષમાપનાથી વૈરનો ત્યાગ કરો અજ્ઞાતાવસ્થામાં જે કે લેખકના આત્માએ અહિત આચરણ કર્યું હોય તો પણ તેમાં કર્મનો દોષ જાણી ક્ષમા કરશો, મને ખમાવશો; હવે હું શુદ્ધ નિશ્ચયનય દૃષ્ટિથી તમારું શુદ્ધ સ્વરૂપ જોઉં છું કેમપણુ જીવનું અહિત કરીશ નહિ-કરાવીશ નહિ, અહિત કરનારની અનુમોદના પણ કરીશ નહિ. જીવોના સમાગમમાં હું આ શરીર સંબંધે આવું છું, અને આવીશ તો પણ નિરવધયોગથી પોતાના આત્મામા રમણતા કરીશ, અને તમારા આત્માની પરમાત્માવસ્થામા નિમિત્તકારણરૂપે, ભાવીભાવ હશે તો ઉપમરી થઈશ હે જગત્મા જીવો !! મેં ઉપદેશ તમને આપ્યો છે. તે દેવળ મૈત્રીભાવનાના ગ્રેમથી આપેલો છે, તેમાં મિથ્યાત્વના યોગે તમને અરુચિ થઈ હોય તો તેની ક્ષમા કરશો; તથા તમારા હૃદયમાં રહેલું મિથ્યાત્વ નાશ પામી અને જે તમારા હૃદયમાં સમાર્પિત હોય તો ચારિત્ર-

લવિતવ્યતાના યોગે સુપંથમા આવે છે. જો કે તેઓ મિથ્યાત્વના
 યોગે કુપંથમાં છે પણ તેઓનું મૂળ સ્વરૂપ તો
 સિદ્ધતા સમાન છે. તેથી તે સિદ્ધ સમાન છે; તેમના પ્રતિ
 શુદ્ધનિશ્ચયદૃષ્ટિથી જોતાં તેઓ સિદ્ધ સમાન જણાય છે, તેમના
 આત્માનું શુદ્ધસ્વરૂપ મારા ઉપયોગમા જોયપણે પ્રતિભાસે છે અને
 તેથી હું કર્મથી રહિત જાનું છું, અને તેઓને પણ શુદ્ધ
 દૃષ્ટિમાહાત્મ્યથી સમાગમમાં આવતા લાલ થાય છે,
 તેમના ઉપર કરુણા રહે છે. માફ જેવું શુદ્ધ સ્વરૂપ છે તેવું
 અન્ય જીવોનું પણ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે, એમ ભાવના ભાવતાં
 ઠાઠના ઔદયિક ભાવના દોષ ઉપર મારી દૃષ્ટિ પડતી નથી,
 અને તેથી દોષાકારરૂપે મારું મન થતું નથી, પણ એક
 સંવરતું સ્વરૂપ મારા અનુભવમા આવે છે—આવી મૈત્રી ભાવનાને
 પ્રતિદિન અભ્યાસમા મૂકવાની મારી દૃઢ પ્રતિજ્ઞા છે. મૈત્રી
 ભાવના મારા આત્માને નિર્મલ કરે છે, તેમ તે સર્વ જીવોને
 નિર્મલ કરે છે ગજસુકુમલ મૈત્રી ભાવના ભાવીને સદ્ગતિને
 પામ્યા, મૈતાર્ય મુનિરાજ પણ મૈત્રીભાવના ભાવીને સદ્ગતિને
 પામ્યા. મૈત્રીભાવના ભાવતા એવા અનંતજીવો મુક્તિપદને
 પામ્યા, પામે છે, અને પામશે. જૈનધર્મનું પૂર્વ જ્ઞાન થતાં
 સર્વ ધર્મમાથી સાપેક્ષનયશુદ્ધિથી જીવ મારાજો જોયી લે છે,
 અને જે વિગત અમત્ય હોય તે ઉપર માધ્યસ્થભાવ ધારણ કરે
 છે શ્રી કૃષ્ણસુભગવાન કે જે આવની ચોવીશીમા તીર્થંતર થવાના
 છે, તે કૃષ્ણ સુભગવાન શ્રીનેમનાથ સુભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળી
 જનધર્મ પામ્યા હતા. તેઓની શુભદૃષ્ટિ થઈ હતી, તેપણ
 જનધર્મના જ્ઞાનના પ્રતિષેજ સમજતું. જિન દર્શન આરાધના
 કરતાં સઘળાં દર્શનનું આરાધન થાય છે, જનધર્મનું

આરાધન કરતાં સ્વધર્મા ધર્મનું આરાધન થાય છે. કહ્યું છે કે—
 જિનવરમાં નવઘટાં દર્શન છે, દર્ગને જિનવર
 મજનારે, સાગરમાં સ્વઘટ્ટી તટિની સહિ, તટિનામાં
 સાગર મજનારે ।।૫૮।।

દુનિયામાં અનેક પંથમાં જે દંધ સત્યનો અંશ છે, તે
 જૈન ધર્મના જ્ઞાનથી બાણુતા ધર્મભેદની માગમારીમાંથી જૈન
 ધર્મ દૂર રહે છે. ધર્મના નામે અનેક મનુષ્યોનો નશ કરીને
 પોતાનો ધર્મ દેલાવવો, જોમ પાપી પુણ્યોની ગાન્યતા વિ.
 અન્યધર્મવાળાઓમાં આવા ઘણા દાખલા મળી આવે છે, પણ
 જૈનધર્મ તો સત્ય પ્રદાશથી જોમ કહે છે કે, અન્યધર્મો ઉપર
 પણ દ્રેષ ચિંતવવો નહિ, અન્યધર્મ પાળનારાઓને મારવા નહિ,
 મનથી પણ અન્યધર્મવાળાઓનું ભૂંડું ચિંતવવું નહિ, તન.
 મન પનથી તેમને સહાય આપવી અને તેમના આત્મને ભોધિ
 થીજની પ્રાપ્તિ કરાવવી ભોળો અન્યજનો ઉપર આવી નેતા
 જાવનાથી ઉપદ્રાવ કરતા અલગી દિલ્હી તેમને અપ્રાપ્ત રા
 રાય તા તે પાપુ બનાવે છે. આજ વિ. ૨૨-૨૩ ૧૯૬૮ ની
 સાદર, સામુદાયનગરમાં ૨૨૫ ૨૨૬૬ મારાત ભેદ
 અનિદરજા કરતાં ગાંધી ઉદ્યાની નામે ગાંધી મંદિર
 સંસ્થાપના કરે છે, અને ગાંધી ઉદ્યાનને ગાંધી
 મંદિરને સંસ્થાપન કર્યો. ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

પ્રતિ પણ મારા શિષ્યધર્મ પ્રમાણે બરાબર ન વર્ત્યો હોઈ તે
 અપ્રીતિ ઉપજવી હોય—આશાતના કરી હોય તે ખમાવું
 આપ પણ ખમશે. હે ! શિષ્યો ! તમને પણ હું ખમાવું
 તમને ભણાવતાં—ગણાવતાં, ઉપદેશ દેતાં, શિક્ષા કરતાં
 અપ્રીતિ—દ્વેષ ઉપજાવ્યો હોય તો તે ખમાવું
 વ્યવહારથી તમે શિષ્યપણે છો, પણ વસ્તુતઃ જો
 તમે મારા આત્મા સદૃશ છો; મારાથી તમારા હૃદય
 નીચ ભાવના ઉત્પન્ન થઈ હોય તે સંબંધી ખમાવું છું, નયઃ
 પેક્ષબુદ્ધિથી તમને ઉપદેશ આપતાં તમારી તથા પ્રકારની બુદ્ધિ
 અભાવે ઉલટો અર્થ કર્યો હોય, અને ઉલટાં આચરણ આચર
 હોય તો તે સંબંધીનો દોષ મારા ઉપર ચઢાવશે ના
 તમારા આત્માની પરમાત્મસ્થિતિ થવાને માટે ઉપદેશ દે
 અપ્રીતિ—ઉપદ્રવ થયો હોય તેની ક્ષમાપના કરું છું. હે શિષ્યે
 તમેને મારાથી બનતા પ્રયત્ને ઉચ્ચભાવના
 અધિકારી ન બનાવ્યા હોય તેની ક્ષમા કરશે.
 શિષ્યો ! તમારું યથાયોગ્ય કલ્યાણ કરવામાં મેં યથા
 ઉપદેશ ન દીધો હોય તો તેની ક્ષમા કરું છું. હે શિષ્યે
 તમારાપ્રતિ નિષ્કામ—બુદ્ધિથી ન વર્તાયું હોય તો તે સંબં
 મિત્થામિદુષ્ટકં દઉં છું. હે શ્રાવકો !! હે શ્રાવિકાઓ ! મ
 વચન—કાયાથી તમને અપ્રીતિ ઉપજવી હોય આશાતના
 હોય, તે ખમાવું છું અને તમે પણ ખમશે. જે શ્રાવકો ૨
 શ્રાવિકાઓપ્રતિ સમ્યગાચરણના અભાવે જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધવર્ત
 થયું હોય તો તે સંબંધી ખમાવું છું અને તમે પણ ખમ
 દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવથી મારા આત્માને ધર્મ ધ્યાનાદિ
 ન બાંધ્યો હોય તે સંબંધી પશ્ચાત્તાપ કરું છું; જે

જીવોને ખમાવતો નથી, તેને આરાધના થતી નથી.
 હવે ! દોષને શત્રુ ધારીશ નહિ. તારું ભૂંડું કરવા દોષ પણ
 સમર્થ નથી. સર્વજીવો મિત્ર છે. દોષ, માન, માયા, દોષનો
 ત્યાગ કરીને સર્વજીવોને ખમાવ ! ! હૃદયમાં લલિતા ધારણ કરી
 વિશાવમાં પ્રવેશ કર ! ! કુંભારના ઘરની પાસે ઉતરનાર સાધુના
 મિત્રમિત્રદુષ્ટાંની પેઠે વર્તન ન કર ! ! તારું ભૂંડું કરવું,
 તારા હાથમાં છે, અનંતભવપરંપરાને તું તોડી નાખજે,
 તું શુદ્ધ ભાવનાથી સમાપના કરીશ તો ભવિષ્યકાલમાં જે રહેશે
 મૂળભાષી નાશ કરી થકીશ. આત્માની મૈત્રીભાવનામાં હું પ્રવેશ
 કરું, શબ્દો, ઠાકારો, ગ્રાહણો, સુસલમાન, શ્રીસ્તી, જોઈ
 વિગેરે જીવોનું મન, વચન, અને કાયાયોગે અશુભ થયું હોય તો
 તે સંબંધી ખમાવુ છું અને તેઓ પણ ખમા. ચાલતા, ખાતા,
 પીતા, ઉઠતાં, બેસતા, સુતા, મન, વચન, કાયાથી મેં ચોરાઈ-
 તાપ જીવ્યોનીની વિશાપના કરી ઉપદ્રવ કર્યો હોય, પ્રાણનો
 નાશ કર્યો હોય તો તે સંબંધી મન વચન અને કાયાથી ખમાવું
 છું અને તેઓ પણ ખમા. અનંતભવ સંબંધી સમાપના
 કરું છું. તેમજ આ વર્ષની સમાપના પણ સંવત્સરિક
 અનિદમાણ કરીને કરું છું. સાવતરિય, સાતમસિય, ચાંદર,
 નિતિ સમાપના કરીને ધાણા જીવો સુદિન પામ્યા.
 પામે છે અને પામશે. અંતરજાતની દરજત પણ કમ
 નથી કરતા કાલ મનને દર મનને તે સંવત્સરિક
 જીવો નમે પણ કાલી દરજતની નિવંદ કરે નિવં
 બાળી અંતરજાતે નમને સમાપના સંવત્સરિક
 અનિદમાણ કરું હોય તે દરજતની સમાપના
 સમાપની સમાપના સમાપના સમાપના

પરમાત્મા થાય છે. સર્વ મંગલનું ગૃહ ક્ષમાપના છે, આત્મજ્ઞાનથી ક્ષમાપના સર્વજીવો કરે. સર્વજીવો મંગલ માલાના સ્વામી બને-આ પ્રમાણે ક્ષમાપના કરી ચાવીસ તીર્થ કરને વાંદું છું.

ગાથા.

एवमह आलोक्ष्य, निर्दिश्य गरहियदुर्गच्छिअ सम्मं
तिविहेण पटिकंतो, वंदामि जिणे चउर्ध्वासं ॥१॥
शिवमस्तु सर्व जगतः परहितनिरता भवंतु भूतगणाः।
दोषाः प्रयांतु नाशं, सर्वत्रसुखी भवंतु लोकाः ॥२॥
इयं क्षमापना शुद्धा, सांवत्सरिका कृता मयाः
धर्मकल्याणवृत्त सत्या, बुद्धयध्विमुनिना शुभा ॥३॥
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां हि, जिनापातनोत्सुकः
क्षमापयति यो जीवान् प्राप्नोति स परंपदम् ॥४॥
अवलम्ब्यैव माध्यस्थ्य, वाचको लभते सुखम्
माणसायां चतुर्मासी, कृत्स्नं रचना कृता ॥५॥

ॐ अई शान्तिः ३

વિ. સં. ૧૯૬૪ }
ભાદ્રપદ શુક્લપચમી }

લે. બુદ્ધિસાગર,
મુ. માણસા.

મંડળના સભ્ય થવાના પ્રકાર-

૩। ૨૫૦ અને ૫૦૦ આપનાર લોકો મેરગર થાય છે અને તેઓને મળ્યા તરફથી પ્રકટ થતા ફરેડ ગ્રન્ટની ઝોડ ઝેડ નહીં ભેટ આપાય છે અને ૮૦ ૧૦૦૦ અને ૨૦૦૦ આપના તેથી વડે ૨૬૫ આપનાર મેરૂન થાય છે અને તેઓને મળ્યા તરફથી પ્રકટ થતા ફરેડ ગ્રન્ટની બધે નહીં ભેટ આપાય : મળ્યાને વડે મેરૂનની બાદ ફે વાગે-વિચાર-અને તત્ત્વજિત્-જ્ઞાન વિષયે થાયુંએ ૮૦ રૂને મળ્યાના ૨૬૫ અને તથા મળ્યાને ૨૬૫ મળ્યાં અને વડે વચન આપે તેમ જ્ઞાન વિનવી છે

નાનાં ભગવાંનું ગ્રંથ } મેડ મલગે વાડીનાર તેજાનગમ
મુદ્રા ૧૯૬૨, ત્રાપાના, મંગલદીન. ૩.

૧—સમાપના.

સમાપના ઉપર જુદા જુદા કાવ્યો ગુફશ્રીએ રચેલા છે અને પ્રકટ થયેલા છે જે પૈકી અતિ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે ઉલ્લેખ આપવામાં આવ્યા છે.

નોંધ—સર્વ જીવો-સર્વ વાચકો દાઈપણ પ્રત્યે પોતાથી જે જે ભૂલો થઈ હોય-દોષો થયા હોય તે ખાસ યાદ કરી પશ્ચાત્તાપ કરી ખમાવશો અને સમાપના કરશો.

(આપખલાવમાં ૨ અવધ સદા મગનમાં રહેના. એ રાગ)

માળા જીવને દે, આજ ખમાવુ સાચા ભાવે,
 મીઠા માન માયા ને લોભ, જીવો દ્વારે હણાવ્યા;
 સતાપ્યા પરિતાપ્યા જે મેં, આજે સર્વે ખમાવ્યા. સધળાં ૧
 અજ્ઞાને કાને જીવોનું-ખૂરુ પ્રીધું ભાવે;
 લાખ્યોસાડી ગેનિ ભમતા, ખમાવું સમતાદાવે. સધળાં ૨
 દેવ મનમાં અન્ય જીવોના-પાતક કર્યા વિચારે;
 દેવ વિચારને ગર્હું છું, ત્યાજું દિંસાચારી. સધળાં ૩
 મેં જિન્દગી આપીથી માડી, પચેન્દ્રી સહુ જીવો,
 મને કરાવી દિંસા નિંદ, ગર્હું પામી લીધો. સધળાં ૪
 દિંસા ગર્હું ચારી તરી. કૃત્રિમ નિંદ જાણી;
 પરિવ્રજીને દિસા ગીરી, ખમાવું ધર્મને આપી. સધળાં ૫
 દુહાનિદિંદ્ર ૧ થોડી. મારી જીવ ખમાવું,
 દુહાનિદ્રા જેવે સારી. રક્ષણ જે જાણું. સધળાં ૬
 દુહાનિદ્રા રક્ષણ, મારીને ખમાવું
 દુહાનિદ્રા રક્ષણ, મારીને ખમાવું. સધળાં ૭
 દુહાનિદ્રા રક્ષણ, મારીને ખમાવું. સધળાં ૮

વડાઈ ટંટા દેખને નિંદા, - કરી જીવ સંતાપ્યા;
 રાગદેવે કામે સુંઝી, જીવે જે જે કાપ્યા. સઘળાં ૯
 પેશુપંખી જલચર સંતાપ્યા, ફૂડાં દીધાં આજો;
 હાંસી આડીચૂગલી કીધી, દીધી દેવે ગાજો. સઘળાં ૧૦
 દુનિયાના ન્યાયે અન્યાયે, હિંસ્યા જેજે પ્રાણી;
 અધર્મમાંહિ ધર્મને માની, અશુદ્ધપરિણતિ આણી. સઘળાં ૧૧
 અધર્મ કીધા સઘળા નિંદું, કીધા હુટ વિચારો;
 ઇર્ષ્યાથી પાપો જે કીધાં; નિંદું પાપાચારો. સઘળાં ૧૨
 અનંતભવનાં પાપો નિંદું, વૈરની વૃત્તિ ત્યાગું;
 રાગકામની વૃત્તિ ત્યાગું, સર્વને પાયે લાગું. સઘળાં ૧૩
 નિમિત્ત થૈને અન્યજીવોને, - કર્મો જે જાંધાવ્યા;
 મનવાણી કાયાથી કંઈપણ મનહાને હુડાવ્યા. સઘળાં ૧૪
 મૈથુન આદિકર્મ જે કીધા, ખેતી આદિ કર્મો;
 તેથી જીવે જેહ વિણાસ્યા, ઉપદેશ્યા જે ભર્મો. સઘળાં ૧૫
 શરણે આઠ્યા જીવે માર્યા, આધુ હણ્યા હણાવ્યા;
 દેવશુર ને ધર્મની નિંદા, કીધી જીવ સતાવ્યા. સઘળાં ૧૬
 જીવોને શત્રુઓ માની, તેઓને જ મરાવ્યા;
 માર્યાને વળી અનુમોદ્યા જે, આજે તેહ ખમાવ્યા. સઘળાં ૧૭
 આજલગી કોઈ જીવે ઉપર, રડી વૈર હુર્બુદિ;
 નિંદું ગદું સઘળું ભાવે, કરું આતમની શુદ્ધિ. સઘળાં ૧૮
 દેવોને દેવીઓ નિંદ્યાં, નિંદું, ગદું દોષો;
 ગુરુ ઉપર પ્રકટેશ નિંદું, ગદું સઘળા દોષો. સઘળાં ૧૯
 જાડી માક્ષી પૂરી નિંદું, ધરું ન મન આસક્તિ;
 દેવ ગુરુને ધર્મ સંતની, કરી જે જે કમચખિન.

- મિત્ર ગુરુ ઓટોહ કયાં લે, ગુણ ઉપર અપકારો;
ધર્મશાસ્ત્રને જ્યાં માન્યા, નિંદુ મિથ્યાચારો. સઘળાં ૨૧
- અરસપરસ સહુ જીવ લડાવ્યા, ધર્મે હિંસા કીધી;
પરાક્રમધિ ઓળવી લીધી, હિંસકરીતિ લીધી. સઘળાં ૨૨
- પીનશય ગુનિવરને સંઘની, —સાક્ષીએજ ખમાવું;
સ્વર્ગલોક છે આતમસરખા, નિશ્ચય મનમાં લાવું. સઘળાં ૨૩
- અન્યજીવોના બહુ અપગધો, કીધા જે આ ભવમાં;
સાદી લાવી ધાતું ખમાવું, રહું નહિ ભવકવમા. સઘળાં ૨૪
- અન્યજીવોના દોષો દોષી, જગમા હલકા પાટયા;
આજો કીધાં અનુમાને ને, ગુણ પરિણામ નસાડયા. સઘળાં ૨૫
- વૈરાગ્યો પ્રતિજ્ઞલો લેવા, કીધા કાવાદાવા;
અગ્યોની અપકીર્તિ કરવા, કીધા જે મન ભાવા. સઘળાં ૨૬
- નાતબળ ને વિશ્વેશ્વરમા, સંઘરાજ્યમાં કીધા;
નાશ લેવાં માગો જે લે, તે તે ખમાવી લીધા. સઘળાં ૨૭
- આકુળાકુલને જ લડાવ્યા, ધર્મોભોને અધરાવ્યા.
કરતબનો ભાગ સ્વપરવ્યા, દોષો પણ સારવ્યા. સઘળાં ૨૮
- દરદર મિત્રો ગર્ભ પ્રસાદ્યા, વિદ્યાનીને વિજ્ઞાપ્યા,
અન્યજીવો દુઃખી બહુ પડે, નેત્રો મર્મ પ્રસાદ્યા. સઘળાં ૨૯
- અનભાગિયોની, દુઃખ પડ્યા જે તે દરદર,
અન્યોને તે નિર્ભય રહું, કાલ લે આવી — રહું. સઘળાં ૩૦
- કુરુને કુરુ કુરુ આવી, નજરમાં નહ રહું
૧૦૦૬ આ રીતે અગા, ૧૬૬૬૬૬ આ રીતે. ૨૧ = ૨૨

હિંસાના ઉપદેશો આપ્યા; અને અપાળ્યા શંક્યા;
લખ્યા લખાળ્યા હિંસક ગ્રન્થો, કરી ખમાવું હિંસા. સઘળાં ૩૨

રાત્રી ભોજન કર્માદાનને, ભોજન પાણી યોગે;
ભોગ અને ઉપભોગે જીવો, હણિયા યંત્રપ્રયોગે. સઘળાં ૩૩

સ્વાર્થદંડને અનર્થદંડે, હણિયા જીવ હણાળ્યા;
ખમું ખમાવું મિત્રભાવથી, સંકટમા સપડાળ્યા. સઘળાં ૩૪

શિષ્યો ભક્તો ગુરુઅંધુઓ, દુષ્ટજનોને ખમાવું;
રાગને રોષ કહું નહિ કોળી, વીરપ્રભુ દિલ ધ્યાવું. સઘળાં ૩૫

સંઘ ચતુર્વિધ-વાળું ચતુર્વિધ, સર્વ જાતના ત્યાગી;
ખમું ખમાવું હસ્ત જોડીને, દેજો સર્વે માફી. સઘળાં ૩૬

પરમેશ્વર ! દે મુજને માફી રહું નહિં અપરાધી,
ખનું સદા હું નિરપરાધી, કહું ન વ્યાધિ ઉપાધિ. સં ૩૭

પ્રભુમહાવીર વચનામૃતથી, જાગી ઉઠ્યો જાણી;
દામાપના છત્રીશી રચી ગુમ, નિજ આત્માથે પ્રમાણી; સં ૩૮

સર્વે જીવો ખમું ખમાવું વેર ન કોધથી રહિયું;
સર્વે જીવો મિત્ર સરિખા, દામાપના નિત વહિયું. સં ૩૯

એસાવામાં ઠગી અતુર્માંસ, દામાપના ગુમ ત્રીધી;
દામાપના જે કરશે જીવો; તેની થાયે મિદ્ધિ. સં ૪૦

વેર વિરોધ રહિત જગ થાઓ, શાંતિ મગલ વરણો;
બુદ્ધિસાગર ગાનંદ પામી, સિદ્ધબુદ્ધ થઈ ઠરણો. સં ૪૧

(ભજનસં ૦ મા, ૧૦ પ્ર. ૧૦૪.)

૨—કોને સમાપના કરવી ?

(૨૦૦)

જુદા ને રૂઝે રૂઝે, સદા ને સૈદ્ધ્યમાં સીકે;
 નથી આવી નહીં દુઃખ, અમરવતું રહે કોને.
 સદાચર સુદૃઢ પ્રવિન-અર્થી જીવી રહી ભગની;
 રહતી મોહમાં નથી. જીવી ત્યાં આમવાતું શું ?
 જા, જા, જા જા જા જા, નથી ત્યાં બાદના ભેદો;
 સ્વયં તેને રહી જાવે, સદા અપ્યાત્મની જ્યોતે.
 મના અપ્યાત્મજાને જ્યાં, ધતી બહુદરિ પ્રીતની;
 જોને ને પ્રેમના પાદા, પીધા ત્યાં આમવાતું શું ?
 નથી દરમર દયાની, નથી દરમર જીવ્યાની;
 મનુષ્યજ જાતનું જા જ્યાં. દુભવવાતું નથી ત્યાં તો.
 જા દરમર દુનિયામાં, પ્રભુમય જ્યાં જાતનું જો;
 જા ત્યાં જાવના જો, જે ત્યાં તાર માનીતા
 જા ત્યાં જાવે જો, જે જે માનીતા તારા;

૩-ક્ષમાપના

—ક્ષમાપનાનું પ્રયોજન—

(હરિગીત છંદ ચાલ)

ખમું ખમાવું સર્વને હું, વૈર સઘળાં પરિહરી;
 જગત જીવેા મિત્ર મહારા, લાવના મનમાં ધરી;
 અજ્ઞાનને વળી દેવથી કોઈ જીવને માયાં અરે.
 ખમું ખમાવું જીવ રાશિ સામ્યભાવે જગ ખરે.
 કોધના આવેશમાંહિ નિંદા વચનો જે કહ્યાં,
 કોધના આવેશમાંહિ ચિત્ત પરના જે કહ્યાં;
 કોધના આવેશમાંહિ જે કયું તે નહિ ખરું,
 ખમું ખમાવું જીવરાશિ સામ્યતા મનમાં ધરું.
 ચતુરશીતિ લક્ષ્યોનિ જીવ મહારા મિત્ર છે,
 સિદ્ધોક્ષમા સત્તાથકી તે જ્ઞાનભાવ ભચિત્ર છે;
 દેવી નહિ જગતમાં મમ દેવવૃત્તિ નહિ ખરી,
 ખમું ખમાવું જીવરાશિ મિત્રતા મનમાં ધરું.
 સુખ દુઃખ જે મન સાપડે તે પુણ્ય પાપે અનુભવ્યું,
 જગત જીવેા નિમિત્ત માત્ર જ અનુભવીને અનુભવ્યું;
 અગુલ કર્તા કો નોંહ મુજ વૈરી નહિ કો જાણિયું
 ખમું ખમાવું જીવરાશિ જ્ઞાન નિર્મલ આણિયું.
 ત્રિયોગથી અપરાધ કીધા જગત જીવેાના પ્રતિ,
 માફ માગું તેની આજે ચિત્ત લાવી શુભમતિ;
 લેખ લખીને છાપિયા ને જીવ ખરું મેં દૂરવ્યા,
 ખમું ખમાવું સર્વને હું મિત્ર જીવેા અનુભવ્યા.
 સકળ સંધને ખરું ખમાવું, વૈરભાવ નિસારણે,
 ભવ્ય આરાધક ખમે તે તત્ત્વ મનમાં ધારણે;
 માદાવીરપ્રભુની વચનશ્રી પીયૂષ દિલમાં ધારણે
 ક્ષમાપના શુભ બુદ્ધિઆગર વાંચી ધર્મ વધારણે.

[જનનસં ૦ ભાગ ૪-૫૦ ૧૬૬]

(૫૯)

૪ અમાવ્યું તેં ખરું માનું.
—કઈ રીતે અમાવવું ?

(કુવાલિ.)

અમાવ્યાનું ઘણું કહેતા, અમાવે છે પ્રવાહે બહું;
ખમે જે વેર ટાળીને, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
શ્રમ્યા ત્યાં દેશના ભરદા, અમૈત્રીભાવ ટળવાથી;
રહી નહિ ચિત્તમાં ઇર્ષ્યા, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
ખુર દરવા નથી વૃત્તિ, નથી વાણીયથી ખૂર;
ધનું ના દાયથી ખૂર, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
ખમ્યા પશ્ચાત્ શહે શાન્તિ, થતી ના દેવની વૃત્તિ;
અમાવ્યા બાદ ત્યાં મૈત્રી, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
નથી દો પીરવામાટે, જરા ના પીરવા સત્તા;
પરપર પ્રેમની વૃત્તિ, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
નિવલ્લભા થઈ સર્વ હોય, સુખે સુખી રહી વૃત્તિ;
બહિઃશાબાવ પ્રાપ્ત્યાથી, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
યદા તે માનવો ભાગે, અભ્યુયા દેવને દેવો;
અમાવે ત્યાં ખરા ભાવે, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
બંદે દેવ રહે વા રાજા, બાદ તાલિય અમાવ્યાથી;
દાસની માલતા માતા, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
દયા તે સુખિનું દહાણ, દાસો દો વીરની
પરપરના પ્રેમ સન્નિધી, અમાવ્યું તે ખરું માનું.
૧૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

૫—ક્ષમાપના.

(મંદાકાંતા.)

—આમણાં કેવાં લેખએ ?—

મીઠાં મીઠાં હૃદય ઝરણાં, આમણાં નીર જેવાં;
ધ્રુવે સર્વે હૃદયમળને, દિવ્ય દૃષ્ટિ ખિલાવે,
વાળે માર્ગે સદૃજ શિવના, દુઃખના ઓઘ ટાળે;
ઉંચા ઉંચા સકલ ગુણની, ઉચ્ચતા શીઘ્ર આવે ૧
સાધે મૈત્રી નયન મનની, તુચ્છતા ટાળનારાં;
બહાલં સારાં પ્રતિદિન વસો, દીલના આંગણામા,
સંદેશો એ પરમ સુખનો, સુકૃતિનું ખારણું એ;
આમું જીવે સકલ જગના, સર્વ જીવે ખમાવે. ૨
‘સિંચે સર્વે હૃદય ગુણને, મેઘની વૃષ્ટિ જેવાં;
સાચી એ છે સદૃજ વિભુને, દેખવાનીજ દૃષ્ટિ,
આવે પ્યારા હૃદય વસશે, શાન્તિને આપનારાં;
બુદ્ધિચન્દ્રિય દ્વા પ્રતિદિન થશે, આમણાં એ મઝાનાં. ૩

ૐ શાન્તિઃ ૩

[ભજનસંઘ ભાગ ૭-પૃષ્ઠ ૧૦૫.]

— ૦ —

—વૈર વિરોધ ભૂલવા લેખએ—

(દાળ રાગ.)

ઠોડું ઝટ મમતા માયા રે,

અનરમાં જાગી,

નથી રહારી આ માયા રે.

અનરમાં જાગી.

વૈર વિરોધ ખમાયુ, મમતાને મનમાં લાવું;

આત્મ એકિયો પ્યાવું રે.

અનરમાં

૧૧

(૬૧)

- કુટુંબ કળીદો ન્યારો, તે પ્રાય કદીય ન રહારો,
 દવે દર આતમ ઉદ્ધારો રે. અન્તરમા ૦ ૨
- સીકરી લીકના ઠાણા, પાણીના પરછાયા,
 જોકે આતમ સત્ય જણાયા રે અન્તરમા ૦ ૮
- ચેલી મેતા બાવા, રહાશ જો જોટા રાવા,
 દવે પ્રભુને પ્રેમની ગાવા રે. અન્તરમા ૦ ૪
- દિંગા જાહે ત્યાશું, જોકે આતમભાવે ત્તશું,
 જોવ હું જાને માશું રે અન્તરમા ૦ ૫

૭—સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.

—ખરા જીગરથી માફી માગો—

ખળે છે બહુ જીગર માફે, થતું ચરચર હૃદય કંપી;
કર્યો ગુન્હો અરે ત્હારો, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૧

જીગરથી હું ચહું માફી, અહાહા ! દીલ પસ્તાઈ;
ઘણો પસ્તાઈ છું દિલમાં, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૨

પ્રમાદે પ્રાણની હાનિ, ખને તેથી પ્રમાદીને,
પ્રભો તું માફ દે મુજને, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૩

નથી આશયથી ભૂંડું, ક્યું મેં ચિત્તમા લાવી;
જરા ના વૈરને લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૪

તને શાંતિ મળતી હો ! અહો તવ પંથમાં વહેતાં;
દઉં છું એ ભક્તી આશી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૫

અરે તવ પ્રાણને હાનિ, નથી ઇચ્છા જરા કરવા;
તથાપિ જે બન્યું તેને; ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૬

તુંને શાંતિ સદા હોજે, અમારા ધર્મના ભાવે,
ચિરાતું ખાતુ હૃદય ખોલે, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૭

મગો શાંતિ ભવોભવમા, ભડું ત્હારું થજે મુજથી;
ખુદ્દયગ્રિયે ખાતુ કૃપા લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૮

વિજયપુર. સં. ૧૮૭૨ ના ભાદ્રપદ મુદિ.

(ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮-પૃ. ૮૦)

૯—કેવવાલિ

—ગ્રામી માદ્રીની રીત—

ખરા જ્યાં માદ્રીના ગુણો, નથી ત્યાં વેર અન્નરમાઃ
 દુરયને વેર ના ઠંજો, ખરી જો માદ્રીને ગાળ.
 કોડો મિગ્છામિદુષ્ટં જો, જાનીને ગુફની પેટે;
 નથી ત્યાં માદ્ર, પાપોની, દુરયની માદ્રી છે નહીં.
 ખરી જો માદ્રીની શાક્ષી, દુરય આપે જાની કુમાળ,
 વહાવી અશુની ધારા, અરે જો આંખ આંખ જે
 ખરા જ્યાં માદ્રીના ગુણો, તે જે ત્યાં અન્નર લખના;
 ખરી માદ્રી જો નદિ દાનિ, અપાત્યાની અંધે ના લે.
 અરે જો ચિત્તમાં શુભે, લગી ના લેરની માતી.
 કાળી જ્યાં વેરની ગાળી, નથી ત્યાં માદ્રીની વાળી.
 મર્યો જાતાપ લેખોને, અરેખર માતી લેખની.

૯—કવ્વાલિ.

—ખમ્બું અને ખમાવું—

જગતના સર્વ જીવોને, અમારા આત્મવત્ માની;
 પરસ્પર જે થયા દોષો, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 અનાદિ કાલથી જગમા, રહી સર્વે જીવો સાથે,
 કરી સંતાપના આદિ, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 જીવોની સાથ આચારે, જીવોની સાથ વિચારે;
 ધર્મા જે વૈરને ઠક્કેશો, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 જીવોના સર્વ લેહોને, ત્રિયોગે, રાગને દેષ;
 હણ્યા હણાવીયા દ્વંડ્યા, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 અતીત કાલે કર્યા ગુના,—તણી માત્રી દર્શ પ્રેમે,
 કરી ઉદારતા મનની, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 વિચારે યાદ જે આવે વિચારે યાદ ના આવે;
 જરા ના ચિત્તમા રાખી, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 વિરોધીએ કર્યા ગુન્હા, અમારી યાદમા આવે,
 વિરોધી જાવ મૂકીને, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 ભલું કરના જુરં માના, પ્રતિપક્ષી બન્યા જેણા,
 ચણી મૂકીજ તેઓના—ખમું છું ને ખમાવું છું.
 રહીને વિશ્વના કીર્તિ, કમળના પાપ અનુભવ;
 બુદ્ધ્યશિષ્ટ સર્વેની સાથે, ખમું છું ને ખમાવું છું.

વિશ્વના મન સંગતે ભગવાન ૧-૧૧૦

૧૦—ખમાતું છું—દામા કરજે.
કવ્યાલિ.

—દામા કરજો—

જાણીને જાણીને દામા કરજે, પ્રમાણે જે થયા ગુન્દા;
જાણીને આત્મવત તુજન, ખમાતું છું દામા કરજે.
ખમાવાતું જ છે ભેદ, અભેદે છું ખમાવાતું;
જાણીને જોઈ દામા કરજે, ખમાતું છું દામા કરજે.
દામા કરવાના ભોગે, સમર્પી ગુણપ્રીતિથી;
પ્રતિજ્ઞાથી જ ખમાતું, ખમાતું છું દામા કરજે.
દામા કરવા ધાર, મળીને મળ પારીને;
તને ને દામા કરજે તો, ખમાતું છું દામા કરજે.
જાણીને પ્રતિજ્ઞા, સમર્પી દામા ખમાવીને,
ગુણપ્રીતિથી ખમાતું, દામા નિર્દાપના રાને.
[૧૦૫]

- સ્મરણ કરી હું દૂર કરું છું, સમતાએ લીલા લહેર;   જીવોને૦ ૨
 વૈરીનાં વૈર નાસો રે, ઉપશમ'લાવે મુકિત ખરી.
- ક્રોધ માન માયાને લોભે, જીવ સંતાપ્યા બહુ,
 અજ્ઞાને માહું જે જે કીધું, ખમાવું છું તે સહુ;   જીવોને૦ ૩
 નમી નમી ખમાવું રે, દીલ સંધ ભકિત ધરી.
- પાપી મિથ્યાત્વી જીવો તેમ, મિત્રો ભકતો સર્વ;
 એક અપ્રીતિ જે ઉપભવી, ખમાવું છું તજીવર્વ;
 પર્યુષણના પવે'રે, રાગરોષ પરિહરી.   જીવોને૦ ૪
 ક્રોધ કપટ કામાદિક દોષે, સંતાપ્યો નિજ જીવ,
 પોતે પોતાને હું ખમાવું, નિશ્ચયથી જીવ શિવ;
 અંતરના દેશે ઉતરે રે, ક્ષમાપના શુદ્ધ કરી.   જીવોને૦ ૫
 સિદ્ધ સમા સર્વે છે જીવો, સત્તાએ ગુણવંત,
 કાઈ ન શત્રુ તેમાં મ્હારો, નિશ્ચયે ચિત્ત વસાંત;
 શિષ્યોને હું ખમાવું રે, ગુરુઓને પ્રેમ ધરી.   જીવોને૦ ૬
 ઠરણા સર્વ જીવો પર રહેશે, દ્રવ્યભાવથી નિત્ય,
 પરગુણ પરમાણુ પર્વત સમ, ભાસો પ્રમાદે ચિત્ત;
 મધ્યસ્થભાવે રહીને રે, ખમું ખમાવું કરગરી;   જીવોને૦ ૭
 અંહાભાવનો એક ટળો સહુ, નામો માયા દૂર,
 દ્રવ્ય ભાવથી જીવ ખમાવું, જ્ઞાનાનંદ ભરખર;
 દ્રવ્ય જાત પવે'રે, મલિનતા દૂર કરી.   જીવોને૦ ૮
 ત્રણ ભુવનનો નાથ આગે હું, સત્તાએ કહેવાડું,
 મા પદ્મરૂપે મ્મને રહું તો, વ્યકિતપણે ગુદ્ધ થાડું;
 બુદ્ધિભાગરે જાને રે, જાનતા શિવ શાંતિ વરી.   જીવોને૦ ૯

નિજન પદ્મરૂપે મા પદ્મ ૪-૫ ગાથો

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી ગ્રંથમાળામાં
પ્રકટ થયેલા ૧૧૨-ગ્રંથો.

૦	૧ આત્માત્મવ્યાખ્યાનમાળા.	
૦	૨ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૨ નો.	
૦	૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૩ નો.	
૫	૪ ગંગાધિપત્યમ	૦—૮-૦
૦	૫ અનુભવપદ્યશી.	
૦	૬ આત્મપ્રતીપ.	
૦	૭ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૪ થો.	
૦	૮ પરમાત્મર્શન.	
૫	૯ પરમાત્મલયોતિ (આવૃત્તિ ૨)	૧—૮-૦
૦	૧૦ તત્ત્વચિંદુ.	
૦	૧૧ ગુણાનુસંગ (આવૃત્તિ બીજી)	
૦	૧૨-૧૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૫ થો તથા જ્ઞાનતીર્થિકા	
૦	૧૪ તીર્થયાત્રાનું વિમાન (આ ત્રીજી)	
૦	૧૫ આત્માત્મજનન ૨ ગ્રંથ.	
૦	૧૬ ગુરુગોષ્ઠી (આ. બીજી)	
૫	૧૭ તત્ત્વજ્ઞાનતીર્થિકા (આ. ૨)	૦-૧૦-૦
૦	૧૮ ગુરુતીર્થિકા ભાગ ૧ (આ. ૨)	
૦	૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦ ૧૦૧ ૧૦૨ ૧૦૩ ૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮ ૧૦૯ ૧૧૦ ૧૧૧ ૧૧૨ ૧૧૩ ૧૧૪ ૧૧૫ ૧૧૬ ૧૧૭ ૧૧૮ ૧૧૯ ૧૨૦ ૧૨૧ ૧૨૨ ૧૨૩ ૧૨૪ ૧૨૫ ૧૨૬ ૧૨૭ ૧૨૮ ૧૨૯ ૧૩૦ ૧૩૧ ૧૩૨ ૧૩૩ ૧૩૪ ૧૩૫ ૧૩૬ ૧૩૭ ૧૩૮ ૧૩૯ ૧૪૦ ૧૪૧ ૧૪૨ ૧૪૩ ૧૪૪ ૧૪૫ ૧૪૬ ૧૪૭ ૧૪૮ ૧૪૯ ૧૫૦ ૧૫૧ ૧૫૨ ૧૫૩ ૧૫૪ ૧૫૫ ૧૫૬ ૧૫૭ ૧૫૮ ૧૫૯ ૧૬૦ ૧૬૧ ૧૬૨ ૧૬૩ ૧૬૪ ૧૬૫ ૧૬૬ ૧૬૭ ૧૬૮ ૧૬૯ ૧૭૦ ૧૭૧ ૧૭૨ ૧૭૩ ૧૭૪ ૧૭૫ ૧૭૬ ૧૭૭ ૧૭૮ ૧૭૯ ૧૮૦ ૧૮૧ ૧૮૨ ૧૮૩ ૧૮૪ ૧૮૫ ૧૮૬ ૧૮૭ ૧૮૮ ૧૮૯ ૧૯૦ ૧૯૧ ૧૯૨ ૧૯૩ ૧૯૪ ૧૯૫ ૧૯૬ ૧૯૭ ૧૯૮ ૧૯૯ ૨૦૦ ૨૦૧ ૨૦૨ ૨૦૩ ૨૦૪ ૨૦૫ ૨૦૬ ૨૦૭ ૨૦૮ ૨૦૯ ૨૧૦ ૨૧૧ ૨૧૨ ૨૧૩ ૨૧૪ ૨૧૫ ૨૧૬ ૨૧૭ ૨૧૮ ૨૧૯ ૨૨૦ ૨૨૧ ૨૨૨ ૨૨૩ ૨૨૪ ૨૨૫ ૨૨૬ ૨૨૭ ૨૨૮ ૨૨૯ ૨૩૦ ૨૩૧ ૨૩૨ ૨૩૩ ૨૩૪ ૨૩૫ ૨૩૬ ૨૩૭ ૨૩૮ ૨૩૯ ૨૪૦ ૨૪૧ ૨૪૨ ૨૪૩ ૨૪૪ ૨૪૫ ૨૪૬ ૨૪૭ ૨૪૮ ૨૪૯ ૨૫૦ ૨૫૧ ૨૫૨ ૨૫૩ ૨૫૪ ૨૫૫ ૨૫૬ ૨૫૭ ૨૫૮ ૨૫૯ ૨૬૦ ૨૬૧ ૨૬૨ ૨૬૩ ૨૬૪ ૨૬૫ ૨૬૬ ૨૬૭ ૨૬૮ ૨૬૯ ૨૭૦ ૨૭૧ ૨૭૨ ૨૭૩ ૨૭૪ ૨૭૫ ૨૭૬ ૨૭૭ ૨૭૮ ૨૭૯ ૨૮૦ ૨૮૧ ૨૮૨ ૨૮૩ ૨૮૪ ૨૮૫ ૨૮૬ ૨૮૭ ૨૮૮ ૨૮૯ ૨૯૦ ૨૯૧ ૨૯૨ ૨૯૩ ૨૯૪ ૨૯૫ ૨૯૬ ૨૯૭ ૨૯૮ ૨૯૯ ૩૦૦ ૩૦૧ ૩૦૨ ૩૦૩ ૩૦૪ ૩૦૫ ૩૦૬ ૩૦૭ ૩૦૮ ૩૦૯ ૩૧૦ ૩૧૧ ૩૧૨ ૩૧૩ ૩૧૪ ૩૧૫ ૩૧૬ ૩૧૭ ૩૧૮ ૩૧૯ ૩૨૦ ૩૨૧ ૩૨૨ ૩૨૩ ૩૨૪ ૩૨૫ ૩૨૬ ૩૨૭ ૩૨૮ ૩૨૯ ૩૩૦ ૩૩૧ ૩૩૨ ૩૩૩ ૩૩૪ ૩૩૫ ૩૩૬ ૩૩૭ ૩૩૮ ૩૩૯ ૩૪૦ ૩૪૧ ૩૪૨ ૩૪૩ ૩૪૪ ૩૪૫ ૩૪૬ ૩૪૭ ૩૪૮ ૩૪૯ ૩૫૦ ૩૫૧ ૩૫૨ ૩૫૩ ૩૫૪ ૩૫૫ ૩૫૬ ૩૫૭ ૩૫૮ ૩૫૯ ૩૬૦ ૩૬૧ ૩૬૨ ૩૬૩ ૩૬૪ ૩૬૫ ૩૬૬ ૩૬૭ ૩૬૮ ૩૬૯ ૩૭૦ ૩૭૧ ૩૭૨ ૩૭૩ ૩૭૪ ૩૭૫ ૩૭૬ ૩૭૭ ૩૭૮ ૩૭૯ ૩૮૦ ૩૮૧ ૩૮૨ ૩૮૩ ૩૮૪ ૩૮૫ ૩૮૬ ૩૮૭ ૩૮૮ ૩૮૯ ૩૯૦ ૩૯૧ ૩૯૨ ૩૯૩ ૩૯૪ ૩૯૫ ૩૯૬ ૩૯૭ ૩૯૮ ૩૯૯ ૪૦૦ ૪૦૧ ૪૦૨ ૪૦૩ ૪૦૪ ૪૦૫ ૪૦૬ ૪૦૭ ૪૦૮ ૪૦૯ ૪૧૦ ૪૧૧ ૪૧૨ ૪૧૩ ૪૧૪ ૪૧૫ ૪૧૬ ૪૧૭ ૪૧૮ ૪૧૯ ૪૨૦ ૪૨૧ ૪૨૨ ૪૨૩ ૪૨૪ ૪૨૫ ૪૨૬ ૪૨૭ ૪૨૮ ૪૨૯ ૪૩૦ ૪૩૧ ૪૩૨ ૪૩૩ ૪૩૪ ૪૩૫ ૪૩૬ ૪૩૭ ૪૩૮ ૪૩૯ ૪૪૦ ૪૪૧ ૪૪૨ ૪૪૩ ૪૪૪ ૪૪૫ ૪૪૬ ૪૪૭ ૪૪૮ ૪૪૯ ૪૫૦ ૪૫૧ ૪૫૨ ૪૫૩ ૪૫૪ ૪૫૫ ૪૫૬ ૪૫૭ ૪૫૮ ૪૫૯ ૪૬૦ ૪૬૧ ૪૬૨ ૪૬૩ ૪૬૪ ૪૬૫ ૪૬૬ ૪૬૭ ૪૬૮ ૪૬૯ ૪૭૦ ૪૭૧ ૪૭૨ ૪૭૩ ૪૭૪ ૪૭૫ ૪૭૬ ૪૭૭ ૪૭૮ ૪૭૯ ૪૮૦ ૪૮૧ ૪૮૨ ૪૮૩ ૪૮૪ ૪૮૫ ૪૮૬ ૪૮૭ ૪૮૮ ૪૮૯ ૪૯૦ ૪૯૧ ૪૯૨ ૪૯૩ ૪૯૪ ૪૯૫ ૪૯૬ ૪૯૭ ૪૯૮ ૪૯૯ ૫૦૦ ૫૦૧ ૫૦૨ ૫૦૩ ૫૦૪ ૫૦૫ ૫૦૬ ૫૦૭ ૫૦૮ ૫૦૯ ૫૧૦ ૫૧૧ ૫૧૨ ૫૧૩ ૫૧૪ ૫૧૫ ૫૧૬ ૫૧૭ ૫૧૮ ૫૧૯ ૫૨૦ ૫૨૧ ૫૨૨ ૫૨૩ ૫૨૪ ૫૨૫ ૫૨૬ ૫૨૭ ૫૨૮ ૫૨૯ ૫૩૦ ૫૩૧ ૫૩૨ ૫૩૩ ૫૩૪ ૫૩૫ ૫૩૬ ૫૩૭ ૫૩૮ ૫૩૯ ૫૪૦ ૫૪૧ ૫૪૨ ૫૪૩ ૫૪૪ ૫૪૫ ૫૪૬ ૫૪૭ ૫૪૮ ૫૪૯ ૫૫૦ ૫૫૧ ૫૫૨ ૫૫૩ ૫૫૪ ૫૫૫ ૫૫૬ ૫૫૭ ૫૫૮ ૫૫૯ ૫૬૦ ૫૬૧ ૫૬૨ ૫૬૩ ૫૬૪ ૫૬૫ ૫૬૬ ૫૬૭ ૫૬૮ ૫૬૯ ૫૭૦ ૫૭૧ ૫૭૨ ૫૭૩ ૫૭૪ ૫૭૫ ૫૭૬ ૫૭૭ ૫૭૮ ૫૭૯ ૫૮૦ ૫૮૧ ૫૮૨ ૫૮૩ ૫૮૪ ૫૮૫ ૫૮૬ ૫૮૭ ૫૮૮ ૫૮૯ ૫૯૦ ૫૯૧ ૫૯૨ ૫૯૩ ૫૯૪ ૫૯૫ ૫૯૬ ૫૯૭ ૫૯૮ ૫૯૯ ૬૦૦ ૬૦૧ ૬૦૨ ૬૦૩ ૬૦૪ ૬૦૫ ૬૦૬ ૬૦૭ ૬૦૮ ૬૦૯ ૬૧૦ ૬૧૧ ૬૧૨ ૬૧૩ ૬૧૪ ૬૧૫ ૬૧૬ ૬૧૭ ૬૧૮ ૬૧૯ ૬૨૦ ૬૨૧ ૬૨૨ ૬૨૩ ૬૨૪ ૬૨૫ ૬૨૬ ૬૨૭ ૬૨૮ ૬૨૯ ૬૩૦ ૬૩૧ ૬૩૨ ૬૩૩ ૬૩૪ ૬૩૫ ૬૩૬ ૬૩૭ ૬૩૮ ૬૩૯ ૬૪૦ ૬૪૧ ૬૪૨ ૬૪૩ ૬૪૪ ૬૪૫ ૬૪૬ ૬૪૭ ૬૪૮ ૬૪૯ ૬૫૦ ૬૫૧ ૬૫૨ ૬૫૩ ૬૫૪ ૬૫૫ ૬૫૬ ૬૫૭ ૬૫૮ ૬૫૯ ૬૬૦ ૬૬૧ ૬૬૨ ૬૬૩ ૬૬૪ ૬૬૫ ૬૬૬ ૬૬૭ ૬૬૮ ૬૬૯ ૬૭૦ ૬૭૧ ૬૭૨ ૬૭૩ ૬૭૪ ૬૭૫ ૬૭૬ ૬૭૭ ૬૭૮ ૬૭૯ ૬૮૦ ૬૮૧ ૬૮૨ ૬૮૩ ૬૮૪ ૬૮૫ ૬૮૬ ૬૮૭ ૬૮૮ ૬૮૯ ૬૯૦ ૬૯૧ ૬૯૨ ૬૯૩ ૬૯૪ ૬૯૫ ૬૯૬ ૬૯૭ ૬૯૮ ૬૯૯ ૭૦૦ ૭૦૧ ૭૦૨ ૭૦૩ ૭૦૪ ૭૦૫ ૭૦૬ ૭૦૭ ૭૦૮ ૭૦૯ ૭૧૦ ૭૧૧ ૭૧૨ ૭૧૩ ૭૧૪ ૭૧૫ ૭૧૬ ૭૧૭ ૭૧૮ ૭૧૯ ૭૨૦ ૭૨૧ ૭૨૨ ૭૨૩ ૭૨૪ ૭૨૫ ૭૨૬ ૭૨૭ ૭૨૮ ૭૨૯ ૭૩૦ ૭૩૧ ૭૩૨ ૭૩૩ ૭૩૪ ૭૩૫ ૭૩૬ ૭૩૭ ૭૩૮ ૭૩૯ ૭૪૦ ૭૪૧ ૭૪૨ ૭૪૩ ૭૪૪ ૭૪૫ ૭૪૬ ૭૪૭ ૭૪૮ ૭૪૯ ૭૫૦ ૭૫૧ ૭૫૨ ૭૫૩ ૭૫૪ ૭૫૫ ૭૫૬ ૭૫૭ ૭૫૮ ૭૫૯ ૭૬૦ ૭૬૧ ૭૬૨ ૭૬૩ ૭૬૪ ૭૬૫ ૭૬૬ ૭૬૭ ૭૬૮ ૭૬૯ ૭૭૦ ૭૭૧ ૭૭૨ ૭૭૩ ૭૭૪ ૭૭૫ ૭૭૬ ૭૭૭ ૭૭૮ ૭૭૯ ૭૮૦ ૭૮૧ ૭૮૨ ૭૮૩ ૭૮૪ ૭૮૫ ૭૮૬ ૭૮૭ ૭૮૮ ૭૮૯ ૭૯૦ ૭૯૧ ૭૯૨ ૭૯૩ ૭૯૪ ૭૯૫ ૭૯૬ ૭૯૭ ૭૯૮ ૭૯૯ ૮૦૦ ૮૦૧ ૮૦૨ ૮૦૩ ૮૦૪ ૮૦૫ ૮૦૬ ૮૦૭ ૮૦૮ ૮૦૯ ૮૧૦ ૮૧૧ ૮૧૨ ૮૧૩ ૮૧૪ ૮૧૫ ૮૧૬ ૮૧૭ ૮૧૮ ૮૧૯ ૮૨૦ ૮૨૧ ૮૨૨ ૮૨૩ ૮૨૪ ૮૨૫ ૮૨૬ ૮૨૭ ૮૨૮ ૮૨૯ ૮૩૦ ૮૩૧ ૮૩૨ ૮૩૩ ૮૩૪ ૮૩૫ ૮૩૬ ૮૩૭ ૮૩૮ ૮૩૯ ૮૪૦ ૮૪૧ ૮૪૨ ૮૪૩ ૮૪૪ ૮૪૫ ૮૪૬ ૮૪૭ ૮૪૮ ૮૪૯ ૮૫૦ ૮૫૧ ૮૫૨ ૮૫૩ ૮૫૪ ૮૫૫ ૮૫૬ ૮૫૭ ૮૫૮ ૮૫૯ ૮૬૦ ૮૬૧ ૮૬૨ ૮૬૩ ૮૬૪ ૮૬૫ ૮૬૬ ૮૬૭ ૮૬૮ ૮૬૯ ૮૭૦ ૮૭૧ ૮૭૨ ૮૭૩ ૮૭૪ ૮૭૫ ૮૭૬ ૮૭૭ ૮૭૮ ૮૭૯ ૮૮૦ ૮૮૧ ૮૮૨ ૮૮૩ ૮૮૪ ૮૮૫ ૮૮૬ ૮૮૭ ૮૮૮ ૮૮૯ ૮૯૦ ૮૯૧ ૮૯૨ ૮૯૩ ૮૯૪ ૮૯૫ ૮૯૬ ૮૯૭ ૮૯૮ ૮૯૯ ૯૦૦ ૯૦૧ ૯૦૨ ૯૦૩ ૯૦૪ ૯૦૫ ૯૦૬ ૯૦૭ ૯૦૮ ૯૦૯ ૯૧૦ ૯૧૧ ૯૧૨ ૯૧૩ ૯૧૪ ૯૧૫ ૯૧૬ ૯૧૭ ૯૧૮ ૯૧૯ ૯૨૦ ૯૨૧ ૯૨૨ ૯૨૩ ૯૨૪ ૯૨૫ ૯૨૬ ૯૨૭ ૯૨૮ ૯૨૯ ૯૩૦ ૯૩૧ ૯૩૨ ૯૩૩ ૯૩૪ ૯૩૫ ૯૩૬ ૯૩૭ ૯૩૮ ૯૩૯ ૯૪૦ ૯૪૧ ૯૪૨ ૯૪૩ ૯૪૪ ૯૪૫ ૯૪૬ ૯૪૭ ૯૪૮ ૯૪૯ ૯૫૦ ૯૫૧ ૯૫૨ ૯૫૩ ૯૫૪ ૯૫૫ ૯૫૬ ૯૫૭ ૯૫૮ ૯૫૯ ૯૬૦ ૯૬૧ ૯૬૨ ૯૬૩ ૯૬૪ ૯૬૫ ૯૬૬ ૯૬૭ ૯૬૮ ૯૬૯ ૯૭૦ ૯૭૧ ૯૭૨ ૯૭૩ ૯૭૪ ૯૭૫ ૯૭૬ ૯૭૭ ૯૭૮ ૯૭૯ ૯૮૦ ૯૮૧ ૯૮૨ ૯૮૩ ૯૮૪ ૯૮૫ ૯૮૬ ૯૮૭ ૯૮૮ ૯૮૯ ૯૯૦ ૯૯૧ ૯૯૨ ૯૯૩ ૯૯૪ ૯૯૫ ૯૯૬ ૯૯૭ ૯૯૮ ૯૯૯ ૧૦૦ ૧૦૧ ૧૦૨ ૧૦૩ ૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮ ૧૦૯ ૧૧૦ ૧૧૧ ૧૧૨ ૧૧૩ ૧૧૪ ૧૧૫ ૧૧૬ ૧૧૭ ૧૧૮ ૧૧૯ ૧૨૦ ૧૨૧ ૧૨૨ ૧૨૩ ૧૨૪ ૧૨૫ ૧૨૬ ૧૨૭ ૧૨૮ ૧૨૯ ૧૩૦ ૧૩૧ ૧૩૨ ૧૩૩ ૧૩૪ ૧૩૫ ૧૩૬ ૧૩૭ ૧૩૮ ૧૩૯ ૧૪૦ ૧૪૧ ૧૪૨ ૧૪૩ ૧૪૪ ૧૪૫ ૧૪૬ ૧૪૭ ૧૪૮ ૧૪૯ ૧૫૦ ૧૫૧ ૧૫૨ ૧૫૩ ૧૫૪ ૧૫૫ ૧૫૬ ૧૫૭ ૧૫૮ ૧૫૯ ૧૬૦ ૧૬૧ ૧૬૨ ૧૬૩ ૧૬૪ ૧૬૫ ૧૬૬ ૧૬૭ ૧૬૮ ૧૬૯ ૧૭૦ ૧૭૧ ૧૭૨ ૧૭૩ ૧૭૪ ૧૭૫ ૧૭૬ ૧૭૭ ૧૭૮ ૧૭૯ ૧૮૦ ૧૮૧ ૧૮૨ ૧૮૩ ૧૮૪ ૧૮૫ ૧૮૬ ૧૮૭ ૧૮૮ ૧૮૯ ૧૯૦ ૧૯૧ ૧૯૨ ૧૯૩ ૧૯૪ ૧૯૫ ૧૯૬ ૧૯૭ ૧૯૮ ૧૯૯ ૨૦૦ ૨૦૧ ૨૦૨ ૨૦૩ ૨૦૪ ૨૦૫ ૨૦૬ ૨૦૭ ૨૦૮ ૨૦૯ ૨૧૦ ૨૧૧ ૨૧૨ ૨૧૩ ૨૧૪ ૨૧૫ ૨૧૬ ૨૧૭ ૨૧૮ ૨૧૯ ૨૨૦ ૨૨૧ ૨૨૨ ૨૨૩ ૨૨૪ ૨૨૫ ૨૨૬ ૨૨૭ ૨૨૮ ૨૨૯ ૨૩૦ ૨૩૧ ૨૩૨ ૨૩૩ ૨૩૪ ૨૩૫ ૨૩૬ ૨૩૭ ૨૩૮ ૨૩૯ ૨૪૦ ૨૪૧ ૨૪૨ ૨૪૩ ૨૪૪ ૨૪૫ ૨૪૬ ૨૪૭ ૨૪૮ ૨૪૯ ૨૫૦ ૨૫૧ ૨૫૨ ૨૫૩ ૨૫૪ ૨૫૫ ૨૫૬ ૨૫૭ ૨૫૮ ૨૫૯ ૨૬૦ ૨૬૧ ૨૬૨ ૨૬૩ ૨૬૪ ૨૬૫ ૨૬૬ ૨૬૭ ૨૬૮ ૨૬૯ ૨૭૦ ૨૭૧ ૨૭૨ ૨૭૩ ૨૭૪ ૨૭૫ ૨૭૬ ૨૭૭ ૨૭૮ ૨૭૯ ૨૮૦ ૨૮૧ ૨૮૨ ૨૮૩ ૨૮૪ ૨૮૫ ૨૮૬ ૨૮૭ ૨૮૮ ૨૮૯ ૨૯૦ ૨૯૧ ૨૯૨ ૨૯૩ ૨૯૪ ૨૯૫ ૨૯૬ ૨૯૭ ૨૯૮ ૨૯૯ ૩૦૦ ૩૦૧ ૩૦૨ ૩૦૩ ૩૦૪ ૩૦૫ ૩૦૬ ૩૦૭ ૩૦૮ ૩૦૯ ૩૧૦ ૩૧૧ ૩૧૨ ૩૧૩ ૩૧૪ ૩૧૫ ૩૧૬ ૩૧૭ ૩૧૮ ૩૧૯ ૩૨૦ ૩૨૧ ૩૨૨ ૩૨૩ ૩૨૪ ૩૨૫ ૩૨૬ ૩૨૭ ૩૨૮ ૩૨૯ ૩૩૦ ૩૩૧ ૩૩૨ ૩૩૩ ૩૩૪ ૩૩૫ ૩૩૬ ૩૩૭ ૩૩૮ ૩૩૯ ૩૪૦ ૩૪૧ ૩૪૨ ૩૪૩ ૩૪૪ ૩૪૫ ૩૪૬ ૩૪૭ ૩૪૮ ૩૪૯ ૩૫૦ ૩૫૧ ૩૫૨ ૩૫૩ ૩૫૪ ૩૫૫ ૩૫૬ ૩૫૭ ૩૫૮ ૩૫૯ ૩૬૦ ૩૬૧ ૩૬૨ ૩૬૩ ૩૬૪ ૩૬૫ ૩૬૬ ૩૬૭ ૩૬૮ ૩૬૯ ૩૭૦ ૩૭૧ ૩૭૨ ૩૭૩ ૩૭૪ ૩૭૫ ૩૭૬ ૩૭૭ ૩૭૮ ૩૭૯ ૩૮૦ ૩૮૧ ૩૮૨ ૩૮૩ ૩૮૪ ૩૮૫ ૩૮૬ ૩૮૭ ૩૮૮ ૩૮૯ ૩૯૦ ૩૯૧ ૩૯૨ ૩૯૩ ૩૯૪ ૩૯૫ ૩૯૬ ૩૯૭ ૩૯૮ ૩૯૯ ૪૦૦ ૪૦૧ ૪૦૨ ૪૦૩ ૪૦૪ ૪૦૫ ૪૦૬ ૪૦૭ ૪૦૮ ૪૦૯ ૪૧૦ ૪૧૧ ૪૧૨ ૪૧૩ ૪૧૪ ૪૧૫ ૪૧૬ ૪૧૭ ૪૧૮ ૪૧૯ ૪૨૦ ૪૨૧ ૪૨૨ ૪૨૩ ૪૨૪ ૪૨૫ ૪૨૬ ૪૨૭ ૪૨૮ ૪૨૯ ૪૩૦ ૪૩૧ ૪૩૨ ૪૩૩ ૪૩૪ ૪૩૫ ૪૩૬ ૪૩૭ ૪૩૮ ૪૩૯ ૪૪૦ ૪૪૧ ૪૪૨ ૪૪૩ ૪૪૪ ૪૪૫ ૪૪૬ ૪૪૭ ૪૪૮ ૪૪૯ ૪૫૦ ૪૫૧ ૪૫૨ ૪૫૩ ૪૫૪ ૪૫૫ ૪૫૬ ૪૫૭ ૪૫૮ ૪૫૯ ૪૬૦ ૪૬૧ ૪૬૨ ૪૬૩ ૪૬૪ ૪૬૫ ૪૬૬ ૪૬૭ ૪૬૮ ૪૬૯ ૪૭૦ ૪૭૧ ૪૭૨ ૪૭૩ ૪૭૪ ૪૭૫ ૪૭૬ ૪૭૭ ૪૭૮ ૪૭૯ ૪૮૦ ૪૮૧ ૪૮૨ ૪૮૩ ૪૮૪ ૪૮૫ ૪૮૬ ૪૮૭ ૪૮૮ ૪૮૯ ૪૯૦ ૪૯૧ ૪૯૨ ૪૯૩ ૪૯૪ ૪૯૫ ૪૯૬ ૪૯૭ ૪૯૮ ૪૯૯ ૫૦૦ ૫૦૧ ૫૦૨ ૫૦૩ ૫૦૪ ૫૦૫ ૫૦૬ ૫૦૭ ૫૦૮ ૫૦૯ ૫૧૦ ૫૧૧ ૫૧૨ ૫૧૩ ૫૧૪ ૫૧૫ ૫૧૬ ૫૧૭ ૫૧૮ ૫૧૯ ૫૨૦ ૫૨૧ ૫૨૨ ૫૨૩ ૫૨૪ ૫૨૫ ૫૨૬ ૫૨૭ ૫૨૮ ૫૨૯ ૫૩૦ ૫૩૧ ૫૩૨ ૫૩૩ ૫૩૪ ૫૩૫ ૫૩૬ ૫૩૭ ૫૩૮ ૫૩૯ ૫૪૦ ૫૪૧ ૫૪૨ ૫૪૩ ૫૪૪ ૫૪૫ ૫૪૬ ૫૪૭ ૫૪૮ ૫૪૯ ૫૫૦ ૫૫૧ ૫૫૨ ૫૫૩ ૫૫૪ ૫૫૫ ૫૫૬ ૫૫૭ ૫૫૮ ૫૫૯ ૫૬૦ ૫૬૧ ૫૬૨ ૫૬૩ ૫૬૪ ૫૬૫ ૫૬૬ ૫૬૭ ૫૬૮ ૫૬૯ ૫૭૦ ૫૭૧ ૫૭૨ ૫૭૩ ૫૭૪ ૫૭૫ ૫૭૬ ૫૭૭ ૫૭૮ ૫૭૯ ૫૮૦ ૫૮૧ ૫૮૨ ૫૮૩ ૫૮૪ ૫૮૫ ૫૮૬ ૫૮૭ ૫૮૮ ૫૮૯ ૫૯૦ ૫૯૧ ૫૯૨ ૫૯૩ ૫૯૪ ૫૯૫ ૫૯૬ ૫૯૭ ૫૯૮ ૫૯૯ ૬૦૦ ૬૦૧ ૬૦૨ ૬૦૩ ૬૦૪ ૬૦૫ ૬૦૬ ૬૦૭ ૬૦૮ ૬૦૯ ૬૧૦ ૬૧૧ ૬૧૨ ૬૧૩ ૬૧૪ ૬૧૫ ૬૧૬ ૬૧૭ ૬૧૮ ૬૧૯ ૬૨૦ ૬૨૧ ૬૨૨ ૬૨૩ ૬૨૪ ૬૨૫ ૬૨૬ ૬૨૭ ૬૨૮ ૬૨૯ ૬૩૦ ૬૩૧ ૬૩૨ ૬૩૩ ૬૩૪ ૬૩૫ ૬૩૬ ૬૩૭ ૬૩૮ ૬૩૯ ૬૪૦ ૬૪૧ ૬૪૨ ૬૪૩ ૬૪૪ ૬૪૫ ૬૪૬ ૬૪૭ ૬૪૮ ૬૪૯ ૬૫૦ ૬૫૧ ૬૫૨ ૬૫૩ ૬૫૪ ૬૫૫ ૬૫૬ ૬૫૭ ૬૫૮ ૬૫૯ ૬૬૦ ૬૬૧ ૬૬૨ ૬૬૩ ૬૬૪ ૬૬૫ ૬૬૬ ૬૬૭ ૬૬૮ ૬૬૯ ૬૭૦ ૬૭૧ ૬૭૨ ૬૭૩ ૬૭૪ ૬૭૫ ૬૭૬ ૬૭૭ ૬૭૮ ૬૭૯ ૬૮૦ ૬૮૧ ૬૮૨ ૬૮૩ ૬૮૪ ૬૮૫ ૬૮૬ ૬૮૭ ૬૮૮ ૬૮૯ ૬૯૦ ૬૯૧ ૬૯૨ ૬૯૩ ૬૯૪ ૬૯૫ ૬૯૬ ૬૯૭ ૬૯૮ ૬૯૯ ૭૦૦ ૭૦૧ ૭૦૨ ૭૦૩ ૭૦૪ ૭૦૫ ૭૦૬ ૭૦૭ ૭૦૮ ૭૦૯ ૭૧૦ ૭૧૧ ૭૧૨ ૭૧૩ ૭૧૪ ૭૧૫ ૭૧૬ ૭૧૭ ૭૧૮ ૭૧૯ ૭૨૦ ૭૨૧ ૭૨૨ ૭૨૩ ૭૨૪ ૭૨૫ ૭૨૬ ૭૨૭ ૭૨૮ ૭૨૯ ૭૩૦ ૭૩૧ ૭૩૨ ૭૩૩ ૭૩૪ ૭૩૫ ૭૩૬ ૭૩૭ ૭૩૮ ૭૩૯ ૭૪૦ ૭૪૧ ૭૪૨ ૭૪૩ ૭૪૪ ૭૪૫ ૭૪૬ ૭૪૭ ૭૪૮ ૭૪૯ ૭૫૦ ૭૫૧ ૭૫૨ ૭૫૩ ૭૫૪ ૭૫૫ ૭૫૬ ૭૫૭ ૭૫૮ ૭૫૯ ૭૬૦ ૭૬૧ ૭૬૨ ૭૬૩ ૭૬૪ ૭૬૫ ૭૬૬ ૭૬૭ ૭૬૮ ૭૬૯ ૭૭૦ ૭૭૧ ૭૭૨ ૭૭૩ ૭૭૪ ૭૭૫ ૭૭૬ ૭૭૭ ૭૭૮ ૭૭૯ ૭૮૦ ૭૮૧ ૭૮૨ ૭૮૩ ૭૮૪ ૭૮૫ ૭૮૬ ૭૮૭ ૭૮૮ ૭૮૯ ૭૯૦ ૭૯૧ ૭૯૨ ૭૯	

- ૦ ૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો,
- + ૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ ૦...૩-૦
- ૦ ૨૯ કુમારપાલ (હિંદી)
- ૦ ૩૦ થી ૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા ગ્રન્થ પ.
- + ૩૫ ષડ્દ્રવ્યવિચાર (આવૃત્તિ ૩) ૦—૪-૦
- ૦ ૩૬ વિજયપુર વૃત્તાંત નાનું.
- + ૩૭ સામરમતી ગુણશિક્ષણ કાવ્ય. ૦—૬-૦
- ૦ ૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન.
- ૦ ૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ, સંઘપ્રગતિ; જૈનગીતા.
૪૦ સંઘપ્રગતિ આ. ૨ છ ૧—૦-૦
- ૦ ૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભાગ ૧.
- ૦ ૪૩ શિવમિત્રમૈત્રી.
- ૦ ૪૪ શિષ્યોપનિષદ્.
- + ૪૫ જૈનોપનિષદ્. ૦—૨-૦
- ૦ ૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા પત્ર મહુપદેશ ભા. ૧ લો.
- ૦ ૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા. ૮
- ૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧, (આ. ૨) ૨—૮-૦
- ૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧ ના ચાર કટકા બુદ્ધ પાકા
બાધેલા ૧-દેવચંદ્ર ચોવીસી રૂ. ૦ાા, ૨-નયચક્રસાર રૂ. ૦ાા,
૩-કર્મગ્રન્થ રૂ. ૦ાા, ૪-વિચાર રત્નસાર રૂ. ૧૫
- ૫૦ ઉર્મયોગ. (આવૃત્તિ બીજી) ૧૨-૮-૦
- ૫૧ આત્મદર્શન.
- ૫૨ ભારતસદકારશિક્ષણ કાવ્ય
- ૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૨, (આ. ૨) ૨—૮-૦
- + ૫૪ ગદ્યકી સંગ્રહ ભા. ૨, (આ. ૨) ૦—૬-૦
- ૫૪ ગદ્યકી સંગ્રહ ભા. ૧-૨ બેગા પાકા બાધેલા. ૦-૧૨

- ૧ ૫૫ દર્શનપ્રકૃતિટીકા બાષાંતર.
- ૨ ૫૬ ગુરુગીત ગરુડીસંશ્લેષ. ૦-૧૨-૦
- ૩ ૫૭-૫૮ આગમચાર અને આત્માત્મગીતા.(આ ૨.) ૦-૬-૦
- ૪ ૫૯ દેવવંદન સતુતિ સત્વન સંશ્લેષ
- ૫ ૬૦ પૂજાસંશ્લેષ ભાગ ૧ દો.
- ૬૧ ભજનપદસંશ્લેષ ભાગ ૯ ૧-૮-૦
- ૬૨ ભજનપદસંશ્લેષ ભાગ ૧૦ ૧-૦-૦
- ૬૩ પદ્યસંશ્લેષ ભાગ ૨ ૧-૮-૦
- ૬ ૬૪ પાતુપ્રતિમા દેખાસંશ્લેષ ભા. ૨
- ૭ ૬૫ લંબદર્શિએ મંદિરાવાસ્થોપનિયત્ત્વ કાવાર્થ વિવેચન ૧-૦-૦
- ૮ ૬૬ પૂજાગ્રંથ ભાગ ૧-૨

૭—સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.

—ખરા જીગરથી માફી માગો—

ખળે છે બહુ જીગર માફ, થતું ચરચર હૃદય કંપી;
કર્યો ગુન્હો અરે તારો, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૧

જીગરથી હું ચહું માફી. અહાહા ! દીલ પસ્તાઈ;
ધણે પસ્તાઈ છું દિલમાં, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૨

પ્રમાદે પ્રાણની હાનિ, ખને તેથી પ્રમાદીને,
પ્રભો તું માફ દે મુજને, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૩

નથી આશયથી ભૂંડું, કયું મેં ચિત્તમાં લાવી;
જરા ના વૈરને લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૪

તને શાંતિ મળતી હો ! અહો તવ પંથમાં વહેતાં;
દઈ છું એ ભલી આશી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૫

અરે તવ પ્રાણને હાનિ, નથી ઇચ્છા જરા કરવા;
તથાપિ જે બન્યુ તેને; ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૬

તુંને શાંતિ સદા હોજે, અમારા ધર્મના ભાવે;
ચિરાતું ખટુ હૃદય ખોલે, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૭

મળો શાંતિ ભવોભવમા, ભણુ તારૂં થજે મુજથી;
બુદ્ધ્યન્નિધિ ખટુ કૃપા લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૮

વિજયપુર. સં. ૧૮૭૨ ના ભાદ્રપદ સુદિ.

(ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮-૫૦ ૮૦)

૮—કવવાલિ

—માત્રી માત્રીની રીત—

ખરા ત્યાં માત્રીના શબ્દો, તથા ત્યાં વંદ અન્તરમાં;
 હૃદયને વંદ ના ટંચે, ખરી જો માત્રીને શાહુ.
 મોટા મિત્રામિત્રહૃદય જો, જનીને શુકની ચેઠે;
 તથા ત્યાં માત્ર, પાપોની, હૃદયની માત્રી છે જુદી.
 ખરી જો માત્રીની શાહી, હૃદય આપે જની ક્રમશઃ;
 વહાવી અશુની ધારા, અરે જો આંખ આંખે છે.
 ખરા ત્યાં માત્રીના શબ્દો, ઉઠે છે ત્યાં પ્રભુનું તખત
 ખરી માત્રી જો નહિ દાનિ, દુષાળ્યાશી હુએ ના તે
 અરે જો જિનમા શુંએ, તરી ના તેદની માત્રી;
 માત્રી ત્યાં વંદની માત્રી, તથા ત્યાં માત્રીની વાતો.
 એજોને. અરેખર માત્રી તેજોની;

૯—કલ્યાણિ.

—ખમણું અને ખમાવણું—

જગતના સર્વ જીવોને, અમારા આત્મવત્ માની;
પરસ્પર જે થયા દોષો, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૧

અનાદિ કાલથી જગમાં, રહી સર્વે જીવો સાથે,
કરી સંતાપના આદિ, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૨

જીવોની સાથ આચારે, જીવોની સાથ વિચારે;
ધર્મ જે વૈરને ઠલેશો, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૩

જીવોના સર્વ લેહોને, ત્રિયોગે, રાગને દ્રવ્ય;
હણ્યા હણાવીયા કવંચ્યા, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૪

અતીત કાલે કર્યા ગુના, —તણી મારી દઈ પ્રેમે;
કરી ઉદારતા મનની, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૫

વિચારે યાદ જે આવે વિચારે યાદ ના આવે;
જરા ના ચિત્તમા રાખી, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૬

વિરોધીએ કર્યા ગુન્હા, અમારી યાદમા આવે;
વિરોધી ભાવ મૂકીને; ખમું છું ને ખમાવું છું. ૭

ભણું કરતાં ખુદ માની, પ્રતિપક્ષી બન્યા જેઓ,
ચડી માટીજ તેઓનો—ખમું છું ને ખમાવું છું. ૮

રહીને વિશ્વમા દ્રીષા, કગજના પાપ અનુભવ્યા;
પુણ્યબલિધ સર્વેની સાથે, ખમું છું ને ખમાવું છું. ૯

[ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮-૫૦ ૮૫]

(૬૫)

૧૦—ખમાવું છું—દામા દરજે.

દબ્યાલિ.

—દામા દરજો—

મદા દાવાં દરજ રદારી, ખમાટે જે થયા શુન્દા;
 ગાળીને આત્મવત્ તુજન, ખમાવું છું દામા દરજે.
 ખમાવાનું જ રે બેરે, બલેરે શું ખમાવાનું;
 અદ્વિ ગોર ટાળીને, ખમાવું છું દામા દરજે.
 દોરો સ્વર્ધના બોગો, સમર્પી વાદપ્રીતિથી;
 પતિસાધી જ ખંધાઈ, ખમાવું છું દામા દરજે.
 રૂપી ના મિત્રદા ધારું, મળીને મેળ પારીને;
 ન્દને ને રોધ શંકા તે, ખમાવું છું દામા દરજે.
 અદા દાવી પ્રતિજ્ઞાને, રાષ્ટ્ર દુનિયા ખનાવીને.
 ભુદ્ધ્યગિપ્ર પદ્મજેત્રીને, રો નિરંખના સાને.

- સ્મરણ કરી હું દૂર કરું છું, સમતાએ લીલા લહેર;
વૈરીનાં વૈર નાસો રે, ઉપશમ'લાવે મુકિત ખરી.   જીવોને ૦ ૨
- ક્રોધ માન માયાને લોભે, જીવ સંતાપ્યા બહુ,
અજ્ઞાને માહું જે જે કીધું, ખમાવું છું તે સહુ;
નમી નમી ખમાવું રે, દીલ સંઘ ભકિત ધરી.   જીવોને ૦ ૩
- પાપી મિથ્યાત્વી જીવો તેમ, મિત્રો ભકતો સર્વ;
જેદ અપ્રીતિ જે ઉપજાવી, ખમાવું છું તજીવર્વ;
પથુ'ષણના પર્વેરે, રાગરોષ પરિહરી.   જીવોને ૦ ૪
- ક્રોધ કપટ કામાદિક દોષે, સંતાપ્યો નિજ જીવ,
પોતે પોતાને હું ખમાવું, નિશ્ચયથી જીવ શિવ;
અંતરના દેશે ઉતરે રે, ક્ષમાપના શુદ્ધ કરી.   જીવોને ૦ ૫
- સિદ્ધ સમા સર્વે છે જીવો, સત્તાએ શુણ્ણવંત,
કોઈ ન શત્રુ તેમાં મ્હારો, નિશ્ચય ચિત્ત વસંત;
શિષ્યોને હું ખમાવું રે, શુદ્ધોને પ્રેમ ધરી.   જીવોને ૦ ૬
- ઠગણા સર્વ જીવો પર રહેયો, દ્રવ્યભાવથી નિત્ય,
પરશુણ પરમાણુ પર્વત સમ, ભાસો પ્રમોદે ચિત્ત;
મધ્યસ્થભાવે રહીને રે, ખમું ખમાવું કરગરી;   જીવોને ૦ ૭
- અંહુભાવનો જેદ ટળો સહુ, નાસો માયા દૂર,
દ્રવ્ય ભાવથી જીવ ખમાવું, જ્ઞાનાનંદ ભરપૂર;
દ્રવ્ય ભાવ પર્વેરે, મલિનતા દૂર દૂરી.   જીવોને ૦ ૮
- તણ જીવનનો નાથ આટો હું, સત્તાએ કહેવાડે,
આપ સ્વરૂપે ક્ય ને રહું તો, અકિનપણે ગુદ થાડે;
બુદ્ધિસાગર જાને રે, જાગંતા શિવ શાનિ વરી.   જીવોને ૦ ૯

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिण ग्रंथमाणाभां
प्रकट थयेला ११२-ग्रंथो.

[illegible]

- ૦ ૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો,
 + ૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ ૦...૩-૦
 ૦ ૨૯ કુંભારપાલ (હિંદી)
 ૦ ૩૦ થી ૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા ગ્રન્થ ૫.
 + ૩૫ વૃદ્ધવિચાર (આવૃત્તિ ૩) ૦-૪-૦
 ૦ ૩૬ વિજયપુર વૃત્તાંત નાનું.
 + ૩૭ સાગરમતી ગુણશિક્ષણ કાવ્ય. ૦-૬-૦
 ૦ ૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન.
 ૦ ૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગરુડમતપ્રબંધ, સંઘપ્રગતિ; જૈનગીતા. ૧-૦-૦
 ૪૦ સંઘપ્રગતિ આ. ૨ જી
 ૦ ૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભાગ ૧. ૧-૦-૦
 ૦ ૪૩ શિવમિત્રમૈત્રી.
 ૦ ૪૪ શિવોપનિષદ.
 + ૪૫ જૈનોપનિષદ.
 ૦ ૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા પત્ર સંકુલદેશ ભા. ૧ લો. ૦-૨-૦
 ૦ ૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા. ૮
 ૪૯ શ્રીમદ્ દેવગંદ ભા. ૧, (આ. ૨) ૧-૮-૦
 ૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧ ના ચાર કટકા બુદ્ધ પાકા
 બાધેલા ૧-દેવચંદ્ર ચોવીસી રૂ. ૦૧૧, ૨-નયચક્રમાર રૂ. ૦૧૧,
 ૩-કર્મગ્રન્થ રૂ. ૦૧૧, ૪-વિચાર રત્નસાર રૂ. ૧૭
 ૫૦ કર્મયોગ. (આવૃત્તિ બીજી) ૧૨-૮-૦
 ૫૧ આત્મદર્શન.
 ૫૨ ભારતસરકારશિક્ષણ કાવ્ય
 ૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૨, (આ. ૨) ૨-૮-૦
 + ૫૪ ગરુડી સંગ્રહ ભા. ૨, (આ. ૨) ૦-૬-૦
 ૫૪ ગરુડી સંગ્રહ ભા. ૧-૨ બેગા પાકા બાધેલા. ૮-૩-૦

૧૨૫ કમ્પ્રેસિબિલિટી બાબતે.	૦-૧૨
૧૨૬ ગુરુગીત ગદ્યકીર્ત્તિ.	૦-૬
૧૨૭-૧૮ આગમસાર અને ગ્રંથાત્મગીતા. (આ ૨.)	૦-૬
૧૨૮ દેવવંદન સ્તુતિ સ્તવન સંચય	
૧૨૯ ગ્રંથસંચય ભાગ ૧ હા.	૧-૮-૦
૧૩૦ ગ્રંથસંચય ભાગ ૨	૧-૦-૦
૧૩૧ ગ્રંથસંચય ભાગ ૧૦	૧-૮-૦
૧૩૨ પત્રગદ્યપદ્ય ભાગ ૨	
૧૩૩ પાત્રપ્રતિમા લેખસંચય ભા. ૨	
૧૩૪ લંકાપ્રિયોદ્દેશાવાસ્યોપનિષદ્દ્વાવાર્થવિવેચન	૧-૦-૦
૧૩૫ પૂજનગ્રંથ ભાગ ૧-૨	
૧૩૬ સ્નાત્રપૂજા,	
૧૩૭ ગ્રંથ દેવચંદ્રક અને તેમનું ઉવનચરિત્ર	૦-૪-૦
૧૩૮ ગ્રંથોપયોગ વિ. શંકરન મધ્ય ૪	૦-૧૨-૦
૧૩૯ ગ્રંથોપયોગ વિ. શંકરન ગ્રંથ	

૭—સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.

—ખરા જીગરથી માફી માગો—

ખળે છે બહુ જીગર માફ, થતું ચરચર હૃદય કંપી;
કર્યો ગુન્હો અરે તારો, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૧

જીગરથી હું ચહું માફી. અહાહા ! દીલ પરતાઈ;
ઘણો પરતાઈ છું દિલમાં, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૨

પ્રમાદે પ્રાણની હાનિ, બને તેથી પ્રમાદીને,
પ્રભો તું માફ દે સુજને, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૩

નથી આશયથી ભૂંડું, ક્યું મેં ચિત્તમાં લાવી;
જરા ના વૈરને લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૪

તને શાંતિ મળતી હો ! અહો તવ પંથમાં વહેતાં;
દઉં છું એ ભક્તી આશી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૫

અરે તવ પ્રાણને હાનિ, નથી ઇચ્છા જરા કરવા;
તથાપિ જે બન્યું તેને; ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૬

તુંને શાંતિ સદા હોજે, અમારા ધર્મના ભાવે;
ચિરાતું બહુ દૃઢ્ય બોલે, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૭

મળો શાંતિ ભવોભવમા, ભડું તારું થતો સુજથી;
બુદ્ધ્યશ્લિષ્ટ બહુ દૃષ્ટા લાવી, ક્ષમા લાવી ખમી લેજે. ૮

વિનયપુર. સં. ૧૮૭૨ ના ભાદ્રપદ સુદિ.

(ભજન પદ સત્રક ભાગ ૮-પૃષ્ઠ ૮૦)

૮—કવચાલિ

—આચી માફીની રીત—

ખરા ત્યાં માફીના શબ્દો, નથી ત્યાં વેર અન્તરમાં;
 દુરયને વેર ના ટંખે, ખરી એ માફીને આર્હું.
 મેં મિત્રમિત્રહૃદય એ, બનીને શુદ્ધની પેઠે;
 નથી ત્યાં માફ, પાપોની, હૃદયની માફી છે બુદ્ધી.
 ખરી એ માફીની કાદી, હૃદય આપે બની કુમળું,
 વદાની બાંધની ધારા, બરે જો આંખ આપે છે.
 ખરા ત્યાં માફીના શબ્દો, ઉઠે છે ત્યાં પ્રભુનું તર્જન;
 ખરી માફી એ નદિ દાનિ, કૃપાવ્યાથી છુપે ના તે.
 મને જો સિત્તમાં ખુંભે, લટી ના તેલની માફી;
 તરી ત્યાં વેરની ચારી, નથી ત્યાં માફીની વાતો.
 મેં કંતાપ લેખોને, ખરેખર માફી તેઓની;
 નથી આવી ખરી ચાવન, નથી તાવન હૃદય મુદ્ધિ.
 મને જો માફી મારે છે, નથી તેને રીધી માફી;

—ખમલું અને ખમાવલું—

જગતના સર્વ જીવોને, અમારા આત્મવત્ માની;
 પરસ્પર જે થયા દોષો, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 અનાદિ કાલથી જગમાં, રહી સર્વે જીવો સાથે,
 કરી સંતાપના આદિ, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 જીવોની સાથ આચારે, જીવોની સાથ વિચારે;
 ધર્મ જે વૈરને ઠલેશો, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 જીવોના સર્વ ભેદોને, ત્રિયોગે, રાગને દ્વેષ;
 હણ્યા હણાવીયા ધર્મસ્યા, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 અતીત કાલે કર્યા ગુના, —તણી મારી દઈ પ્રેમે;
 કરી ઉદારતા મનની, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 વિચારે યાદ જે આવે વિચારે યાદ ના આવે;
 જરા ના ચિત્તમાં રાખી, ખમું છું ને ખમાવું છું.
 વિદોષીએ કર્યા ગુના, અમારી યાદમાં આવે,
 વિદોષી ભાવ મૂકીને; ખમું છું ને ખમાવું છું.
 ભક્ત કરના જુદું માની, પ્રતિપક્ષી જન્યા જેઓ;
 ચણી મારીજ તેઓની—ખમું છું ને ખમાવું છું.
 રહીને વિશ્વમા કીર્તિ, કરાવ્યા પાપ અનુભોધા;
 જુદાંયઠિધ સર્વેની સાથે, ખમું છું ને ખમાવું છું.

[ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૮-૫૦ ૮૧]

૧૮—અમાણું છું—દામા દરજે.

દખાલિ.

—દામા દરજો—

અ. રા. મનાં દરજે મદારી, અમાણું જે થયા ગુનદાર
 ગાળીને આત્મવન તુજન, અમાણું છું દામા દરજે.
 અ. માણાનું જ રે બેઠે. અબોરે મી અમાણાનું
 અ. ફકિ ખેલ ટાળીને, અમાણું છું દામા દરજે.
 મારો સ્વાર્થના બોલે, અમાણી મદદપ્રાપ્તિથી
 ખતિશાસ્ત્રી જ અંધાર, અમાણું છું દામા દરજે.
 મી ના કૈવલ દાણે, ગળીને મળા પારીને
 તને તે મેલ મોઢા ને, અમાણું છું દામા દરજે
 અ. મણી પ્રતિજ્ઞાને, અમાણું છું દામા દરજે.
 અ. મણી પ્રતિજ્ઞાને, અમાણું છું દામા દરજે.

[૧૮૫૫ ૫. ૧. ૧. ૧. ૧. ૧]

- સ્મરણ કરી હું દૂર કંઈ છું, સમતાએ લીલા લહેર;   જીવોને ૦ ૨
 વૈરીનાં વૈર નાસો રે, ઉપશમ'ભાવે મુક્તિ ખરી.
- ક્રોધ માન માયાને લોભે, જીવ સંતાપ્યા બહુ,
 અજ્ઞાને માહું જે જે કીધું, ખમાવું છું તે સહુ;
 નમી નમી ખમાવું રે, દીલ સંઘ ભક્તિ ધરી.   જીવોને ૦ ૩
 પાપી મિથ્યાત્વી જીવો તેમ, મિત્રો ભક્તો સર્વ;
- ખેદ અપ્રીતિ જે ઉપજાવી, ખમાવું છું તજગર્વ;
 પશુપણના પર્વેરે, રાગદોષ પરિહરી.   જીવોને ૦ ૪
 ક્રોધ કપટ કામાદિક દોષે, સંતાપ્યો નિજ જીવ,
- પોતે પોતાને હું ખમાવું, નિશ્ચયથી જીવ શિવ;
 અંતરના દેશે ઉતરે રે, ક્ષમાપના શુદ્ધ કરી.   જીવોને ૦ ૫
 સિદ્ધ સમા સર્વે છે જીવો, સત્તાએ ગુણવંત,
- કાર્થ ન શત્રુ તેમાં મહારો, નિશ્ચયે ચિત્ત વસંત;
 શિષ્યોને હું ખમાવું રે, ગુરુઓને ગ્રેમ ધરી.   જીવોને ૦ ૬
 કરુણા સર્વ જીવો પર રહેયો, દ્રવ્યભાવથી નિત્ય,
- પરગુણ પરમાણુ પર્વત સમ, ભાસો પ્રભોદે ચિત્ત;
 મધ્યસ્થતાવે રહીને રે, ખમું ખમાવું કરગરી;   જીવોને ૦ ૭
 અહંભાવનો ખેદ ટળો સહુ, નામો માયા દૂર,
- દ્રવ્ય ભાવથી જીવ ખમાવું, જ્ઞાનાનંદ ભરપૂર;
 દ્રવ્ય ભાવ પર્વેરે, મલિનતા દૂર કરી.   જીવોને ૦ ૮
 ગણ જીવનનો નાથ અગે હું, સત્તાએ કહેવાઉં,
- સ્વાપ રુદ્ધે ધ્યાને રહું તો, વ્યક્તિપણે શુદ્ધ થાઉં;
 બુદ્ધિમાગર જાને રે, તત્ત્વના શિવ ચાતિ વરી.   જીવોને ૦ ૯

[નજન પદ ગંગાદ ભ ગ ૪-પૃ. ૨૭૧]

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી ગ્રંથમાળામાં પ્રકટ થયેલા ૧૬૨-ગ્રંથો.

- ૧ જ્ઞાપાત્રમધ્યાગયાનમાળા.
- ૨ વાજનક'ગદ્ય ભાગ ૭ ભો.
- ૩ વાજનક'ગદ્ય ભાગ ૬ ભો.
- ૪ ગમાસિદ્ધાન્તકથા
- ૫ જ્ઞાનુબાવપદ્ધતીશી.
- ૬ આત્મપ્રતીપ.
- ૭ વાજનક'ગદ્ય ભાગ ૪ થો.
- ૮ પરમાત્માર્શન.
- ૯ પરમાત્મતથોતિ (આત્મસિ ૨)

- ૦ ૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો,
- + ૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ ૦...૩-૦
- ૦ ૨૯ કુમારપાલ (હિંદી)
- ૦ ૩૦ થી ૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા ગ્રન્થ પ.
- + ૩૫ ષડ્દ્રવ્યવિચાર (આવૃત્તિ ૩) ૦—૪-૦
- ૦ ૩૬ વિજયપુર વૃત્તાંત નાનું.
- + ૩૭ સામરમતી ગુણશિક્ષણ કાવ્ય. ૦—૬-૦
- ૦ ૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન.
- ૦ ૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ, સંધ્યપ્રગતિ; જૈનગીતા.
- ૪૦ સંધ્યપ્રગતિ આ. ૨ જી ૧—૦-૦
- ૦ ૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભાગ ૧.
- ૦ ૪૩ શિવમિત્રમૈત્રી.
- ૦ ૪૪ શિષ્યોપનિષદ્.
- + ૪૫ જૈનોપનિષદ્. ૦—૨-૦
- ૦ ૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા પત્ર સદુપદેશ ભા. ૧ લો.
- ૦ ૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા. ૮
- ૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧, (આ. ૨) ૨—૮-૦
- ૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧ ના ચાર કટકા જુદા પાકા બાધેલા ૧-દેવચંદ્રચોવીસી રૂ. ૦|||, ૨-નયચક્રસાર રૂ. ૦|||,
- ૩-કર્મગ્રન્થ રૂ. ૦|||, ૪-વિચાર રત્નસાર રૂ. ૧૭
- ૫૦ કર્મયોગ. (આવૃત્તિ બીજી) ૧૨-૮-૦
- ૫૧ અત્મદર્શન.
- ૫૨ ભારતસરકારશિક્ષણ કાવ્ય
- ૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૨, (આ. ૨) ૨—૮-૦
- + ૫૪ ગર્વુદી સંગ્રહ ભા. ૨, (આ. ૨) ૦—૬-૦
- ૫૪ ગર્વુદી સંગ્રહ ભા. ૧-૨ લોગા પાકા બાધેલા. ૦-૧૨-૦

- ૧૫ હર્મ્યશ્રુતિટીકા વાપાંતર.
- ૧૬ ગુરુગીત ગદ્યસંશ્લેષ. ૦-૧૨-૦
- ૧૭-૫૮ આગમસૂત્ર અને આત્મગીતા.(આ ૨.) ૦-૬-૦
- ૧૮ રેવતીનંદન કૃતિ સત્વન સંશ્લેષ
- ૧૯ પૃથ્વીસંશ્લેષ ભાગ ૧ હો.
- ૨૦ બ્રહ્મસંશ્લેષ ભાગ ૬ ૧-૮-૦
- ૨૧ બ્રહ્મસંશ્લેષ ભાગ ૧૦ ૧-૦-૦
- ૨૨ સત્વનસંશ્લેષ ભાગ ૨ ૧-૮-૦
- ૨૩ માતૃપ્રતિમા લેખસંશ્લેષ ભા. ૨